

RAPORTUL nr. 3

Misiunea de observare Promo-LEX a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021

Perioada de observare: 26 mai 2021 – 8 iunie 2021

Publicat la 10 iunie 2021

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Kingdom of the Netherlands

Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 este desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiunile de votare create în străinătate”, precum și al Oficiului Ambasadei Regatului Țărilor de Jos la Chișinău prin proiectul „Suport pentru informarea cetățenilor și observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiunile de votare create pentru alegătorii din regiunea transnistreană”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, va prevala varianta în limba română a raportului.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV.....	4
INTRODUCERE.....	8
I. CADRUL LEGAL.....	10
II. ORGANELE ELECTORALE.....	13
III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR.....	23
IV. LITIGII ELECTORALE.....	25
V. REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR.....	28
VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ.....	29
VII. CONCURENȚII ELECTORALI.....	32
VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE.....	37
IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE.....	48
X. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ.....	51
RECOMANDĂRI.....	54
ABREVIERI.....	55
ANEXE.....	57

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. În data de 28 mai 2021, în perioada campaniei electorale, Președinția a organizat ședința Consiliului Suprem de Securitate, având pe agendă subiecte referitoare la riscurile de corupție în procesul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. MO Promo-LEX susține necesitatea asigurării unei finanțări legale și transparente a partidelor și concurenților electorali. Totuși, atragem atenția autorităților publice asupra importanței abținerii în perioada electorală de la acțiuni care pot fi interpretate drept implicare sau influențare a procesului electoral, exceptând competențele stabilite expres de lege. În plus, participarea la ședința în cauză doar a reprezentanților a două partide politice poate afecta respectarea principiului egalității șanselor.

La 3 iunie 2021, la aproape două săptămâni după începutul campaniei electorale, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică a aprobat Instrucțiunea privind modalitatea de organizare și desfășurare de către CEC a scrutinelor electorale în condițiile situației pandemice. Deși s-a aprobat cu întârziere, MO Promo-LEX apreciază existența unui astfel de document, care ar trebui să stabilească reguli mai clare în organizarea și desfășurarea alegerilor în condiții de pandemie. Totuși, instrucțiunea conține un șir de incertitudini, în majoritate constatate și la alegerile prezidențiale, precum: există neclarități privind caracterul de recomandare sau obligatoriu al prevederilor care țin de desfășurarea campaniei electorale; lipsește o listă completă a echipamentului de protecție necesar subiecților implicați în procesul electoral în ziua alegerilor; există riscuri privind eventuala obstrucționare a accesului în secția de votare al alegătorilor care manifestă simptome ale infecției respiratorii acute etc.

Organele electorale. În perioada vizată, CEC s-a întrunit în nouă ședințe, dintre care două ordinare și șapte extraordinare, desfășurate în format mixt. S-a accelerat procesul de acreditare a observatorilor, în perioada de referință a Raportului nr. 3 fiind acreditați 734 (91%) de observatori din totalul de 811. Asociația Promo-LEX a acreditat 680 de observatori. De asemenea, constatăm cel puțin două cazuri de realizare a sondajelor de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor fără înștiințarea autorității electorale.

Alegerea conducerii CECE s-a realizat în termene legale. Echilibrul de gen a fost respectat în cazul posturilor de conducere, exceptând funcția de secretar, care este ocupată de femei în proporție de 84%. Potrivit observatorilor, din totalul de 83 de vizite întreprinse în timpul orelor de muncă, în cadrul a șapte vizite (8%) sediile CECE II erau închise (nr. 10 Căușeni; nr. 13 Dondușeni; nr. 21 Ialoveni; nr. 23 Nisporeni; nr. 24 Ocnița; nr. 27 Râșcani și nr. 38 SV peste hotare). Totodată, din cele 37 CECE II, doar 17 (46%) sunt accesibile grupurilor de persoane cu nevoi speciale locomotorii.

Organele electorale au constituit în termene legale 2149 SV, dintre care 146 de secții de votare în afara țării, iar 44 de secții de votare pentru alegătorii cu domiciliul în localitățile din stânga Nistrului. Comparativ cu precedentele scrutine naționale, pentru alegerile din 11 iulie 2021 CECE au organizat cu 12 SV mai puțin față de scrutinul parlamentar din 2019 și cu 3 SV mai puțin față de scrutinul prezidențial din 2020.

Pentru scrutinul parlamentar din 11 iulie 2021 au fost organizate 44 SV destinate alegătorilor din regiunea transnistreană, cu două mai mult decât la scrutinul prezidențial din noiembrie 2020. Aceasta chiar dacă la alegerile pentru funcția de Președinte din 2020 au votat mai puțini alegători decât la parlamentarele din 2019. Potrivit Promo-LEX, 28 de secții de votare amplasate rațional ar fi o cifră rezonabilă pentru a asigura participarea la vot a cetățenilor din stânga Nistrului. În context, ne exprimăm îngrijorarea pentru cazul a cel puțin trei secții, constituite la Corjova și Bender, teritorii care nu sunt controlate efectiv de autoritățile constituționale. De asemenea, în privința acestor secții, Serviciul de Securitate și Informații, Ministerul Afacerilor Interne și Biroul politici de reintegrare și-au exprimat temeri ce țin de asigurarea securității. În plus, MO Promo-LEX atrage atenția că secțiile din mun. Bender trebuiau să fie constituite legal de către CECE nr. 3 și nicidecum de CECE nr. 37. Or, CEC a constituit circumscripția nr. 3 Bender, însă nu a constituit și consiliul electoral al acestei circumscripții.

CEC a aprobat de două ori numărul total al secțiilor de votare pentru străinătate. Inițial, pe 5 iunie 2021, au fost constituite 139 SV. Decizia a determinat proteste ale societății civile, ale unor concurenți electorali, precum și atitudini critice din partea Avocatului Poporului, Guvernului și Președinției. Ulterior, pe 8 iunie 2021, CEC a aprobat 146 SV, cu patru mai puțin decât a bugetat (150). În opinia MO Promo-LEX, CEC trebuia să pornească de la cifra de minimum 150 de secții de votare, conform celor stabilite în devizul de cheltuieli. După caz, dacă Guvernul asigură resurse financiare suplimentare devizului, pot fi constituite și mai multe. În context, reiterăm observația că nici până la data de 8 iunie 2021, Guvernul Republicii Moldova nu a aprobat o hotărâre de alocare a resurselor financiare ce ar acoperi cheltuielile conform devizului de cheltuieli elaborat de CEC.

Prin comparația estimărilor realizate de Promo-LEX (în baza a 150 SV) cu decizia CEC (în baza a 146 SV) subliniem că, în opinia Misiunii, mai multe secții de votare ar trebui deschise în Germania (+6), Marea Britanie (+2) și Franța (+2).

Desemnarea și înregistrarea concurenților. Până la 8 iunie 2021, cu trei zile înainte de expirarea termenului pentru depunerea dosarelor de înregistrare, CEC a înregistrat în total 17 concurenți electorali, dintre care 9 în perioada de referință a prezentului raport. Alte două dosare sunt în examinare. În comparație, la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, în circumscripția națională au fost înregistrați în total 15 concurenți.

Cota de gen din listele de candidați este respectată. Cereri de înregistrare respinse nu au fost constatate. Concomitent, nu a fost înregistrat încă niciun candidat independent.

Litigii electorale. În perioada monitorizată, Comisia Electorală Centrală a recepționat cinci contestații, toate fiind depuse împotriva acțiunilor concurenților electorali. În privința a trei dintre contestațiile înregistrate, CEC a emis, în termen legal, scrisori de restituire, iar în privința a două încă nu s-a pronunțat.

De asemenea, pe adresa Comisiei Electorale Centrale au fost depuse patru sesizări, acestea nefiind soluționate în termenul maxim prevăzut de legislație pentru examinarea contestațiilor (5 zile).

Potrivit observatorilor, la Curtea de Apel Chișinău au fost depuse cel puțin 10 contestații împotriva acțiunilor și hotărârilor CEC. Dintre acestea, patru contestații se referă la constituirea secțiilor de votare în străinătate. Până la 8 iunie 2021, în privința a cinci din cele 10 contestații Curtea de Apel Chișinău a emis încheieri prin care a declarat inadmisibile acțiunile depuse.

Cu privire la inadmisibilitatea unei contestații de către CEC și a trei contestații de către Curtea de Apel Chișinău din cauza lipsei unei vătămări reale a dreptului personal de alegător sau de concurent electoral, Promo-LEX consideră că motivul invocat este neîntemeiat, or, orice încălcare electorală afectează dreptul alegătorilor de a-și forma o opinie sau dreptul concurenților electorali de a candida în condiții egale.

Administrația publică. MO Promo-LEX constată în continuare carențe în realizarea de către APL a atribuțiilor ce țin de asigurarea unui proces electoral transparent și corect. Potrivit observatorilor, din totalul de 351 APL vizitate, circa 283 (81%) au aprobat deciziile de stabilire a spațiilor pentru afișajul electoral, iar cel puțin 274 de primării (78%) au adoptat decizii cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii.

Atragem atenția asupra informației difuzate de Congresul Autorităților Locale din Moldova, confirmate din alte surse deschise, cu privire la semnalările mai multor primari referitoare la inițierea din partea organelor de anchetă și control a unor controale inopinate, inclusiv la interpelările unor deputați, concurenți electorali.

În mod repetat, și la acest scrutin constatăm că Consiliul Municipal Chișinău nu a aprobat desemnarea din partea autorității publice locale a membrilor BESV. Ședința nu s-a desfășurat pe motivul neprezentării consilierilor PSRM și PPȘ. Atragem atenția că utilizarea Registrului Funcționarilor Electoralii al CEC cu scopul de a substitui competențele APL în desemnarea membrilor de birou este o practică ce subminează transparența procesului electoral și trezește semne de

întrebare privind integritatea procedurilor. Constatăm, totodată, caracterul netransparent al mecanismului de substituire a funcționarilor din partea APL cu cei din cadrul RFE. Îngrijorările Misiunii de observare sunt alimentate inclusiv de obstrucționarea de către Consiliul Municipal Chișinău a accesului la informația relevantă pentru operațiile electorale.

Concurenții electorali. În perioada 26 mai – 8 iunie 2021, au fost raportate cel puțin 673 de activități electorale, desfășurate de nouă concurenți electorali, cei mai activi fiind BECS – 357 de activități (53%) și PAS – 177 de activități (26%). Preponderent, au fost observate distribuirea materialelor electorale (62%) și întâlnirile electorale (26%).

De asemenea, observatorii au raportat cel puțin 42 de cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative cu impact electoral, dintre care: BECS – 34 de cazuri (81%), PDM – patru cazuri (10%), PAS – două cazuri (5%), BERU și PDCM – câte un caz. Pe categorii, e vorba despre: implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală – 27 de cazuri (64%), organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor de stat în timpul programului de muncă – 12 cazuri (29%) și asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici – 3 cazuri (7%).

Observatorii Promo-LEX au mai raportat cel puțin un caz ce poate fi calificat drept oferire de cadouri cu impact electoral, cu implicarea candidatului BECS. În perioada observată, au fost raportate și cel puțin 8 cazuri (4 – PAS, 2 – BECS și câte un caz – PPPDA și PUN) în care au fost utilizate imagini/simboluri de stat ale Republicii Moldova sau ale altor state.

Atragem atenția și asupra a două cazuri de activități de campanie în care sunt vizate cultele religioase. A fost raportat cel puțin un caz în care reprezentanții cultelor religioase s-au implicat direct în campania electorală a PDM, precum și cel puțin un caz în care BECS a utilizat imaginea cultelor religioase în activitățile de promovare.

Finanțarea campaniei electorale. Rapoartele privind finanțarea campaniei electorale pentru prima săptămână de campanie, care urmau a fi depuse până la 28 mai 2021, au fost prezentate de 6 concurenți din 8, iar pentru săptămâna a doua (care urmau a fi depuse până la 4 iunie 2021) – de 7 concurenți electorali din 10. În ambele perioade, nu s-a conformat prevederilor legale MPSN. Iar PACE (cu întârziere) și PUN au prezentat demersuri de neefectuare a cheltuielilor de campanie. În cazul PACE, constatăm tergiversarea procesului de deschidere a contului „Fond electoral” de către banca comercială la care concurentul s-a adresat cu solicitarea respectivă.

În perioada 21 mai – 4 iunie 2021, 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA) au declarat venituri totale în valoare de 9 551 708 lei. Dintre acestea, 47% au fost declarate de BERU, 20% – de PAS, 11% – de PDM, câte 8% – de BECS și PPȘ, iar câte 3% – de PPCC și PPPDA. Veniturile declarate au fost acumulate prin respectarea plafoanelor legale maxime stabilite. Sursele de acumulare sunt: 57% – în urma transferării banilor din contul curent a 6 partide politice; 34% au fost acumulate din donațiile persoanelor fizice, inclusiv ale cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotare; 5% au fost acumulate din donațiile persoanelor juridice, iar 6% din donațiile în mărfuri, lucrări sau servicii.

În perioada de raportare, 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA) au indicat cheltuieli financiare totale în valoare de 5 880 932 de lei. Dintre acestea, 47% din cheltuielile financiare declarate au fost ale BERU, câte 13% – BECS și PPȘ, 11% – PAS, 9% – PDM, 5% – PPPDA și 3% – PPCC. De asemenea, constatăm că din totalul cheltuielilor raportate, 39% au fost efectuate în scop de publicitate electorală, 34% – pentru materialele promoționale (programul electoral, postere, pliante, afișe etc.), 16% – pentru organizarea evenimentelor electorale, 10% – pentru transport și 1% – pentru alte categorii.

MO Promo-LEX a estimat pentru primele două săptămâni de campanie electorală cheltuieli neraportate de cel puțin 1 922 687 de lei, dintre care PAS – 1 068 194 de lei (56%), BECS – 457 335 de lei (24%), PPPDA – 119 860 de lei (6%), PPCC – 91 909 lei (5%), PACE – 86 249 de lei (4%), PPȘ – 81 509 lei (4%), PDM – 13 185 de lei (1%), BERU – 4 447 de lei. În funcție de destinația cheltuielilor

estimate drept neraportate, cele mai multe s-ar referi la materialele promoționale (56%) și la cheltuielile pentru publicitate stradală și mobilă (18%).

Discursul de ură și instigare la discriminare. În cadrul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, în perioada 25 mai – 7 iunie 2021, Asociația Promo-LEX a identificat cel puțin 36 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în spațiul public, în mass-media și în mediul online din Republica Moldova. Astfel, față de perioada precedentă de monitorizare, numărul cazurilor de discurs de ură și instigare la discriminare a crescut cu circa 33%.

Cele mai multe cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare sunt generate în mediul online și sunt îndreptate, de cele mai multe ori, împotriva concurenților electorali, a membrilor de partid și a simpatizanților acestora.

În perioada de referință, CEC a propus concurenților electorali și reprezentanților mass-mediei semnarea unui Cod de conduită, care include și prevederi ce țin de discursul public și incitarea la ură. Codul a fost semnat până la 8 iunie 2021 doar de doi concurenți – PPȘ și PDM.

Educație și informare electorală. Asociația Promo-LEX desfășoară o campanie de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot. Campania include dezbateri electorale; crearea și diseminarea materialelor informative și a două spoturi video; activități de informare și mobilizare apolitică online etc. De asemenea, Asociația Promo-LEX a oferit patru granturi pentru proiecte de promovare a participării la vot a cetățenilor.

În perioada supusă observării, CICDE și CEC au instruit față în față membrii și contabilii consiliilor electorale, precum și au asigurat pregătirea online a judecătorilor pe subiectul examinării și soluționării litigiilor electorale. În ceea ce privește activitățile de informare, au fost constatate: participarea membrilor CEC la emisiuni TV, elaborarea și lansarea de către CICDE a unui material video privind accesibilitatea și egalitatea votului; lansarea unui curs de educație civică și electorală.

INTRODUCERE

Raportul nr. 3 este elaborat în cadrul Misiunii de observare (MO) Promo-LEX a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Perioada de observare a evenimentelor incluse în raport este 26 mai – 8 iunie 2021. Rezultatele monitorizării discursului de ură și instigare la discriminare sunt prezentate pentru perioada 25 mai – 7 iunie 2021, iar cele a finanțării campaniei electorale – pentru perioada 21 mai – 4 iunie 2021.

MO Promo-LEX va prezenta în total șase rapoarte intermediare de observare a alegerilor parlamentare anticipate și un Raport final. În ziua alegerilor vor fi elaborate comunicate de presă privind desfășurarea scrutinului, rezultatele numărării parțiale a voturilor și evaluarea corectitudinii completării proceselor-verbale. Obiectivele rapoartelor MO Promo-LEX sunt: sesizarea organelor electorale privind rezultatele evaluării în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor; responsabilizarea actorilor electorali; informarea societății cu privire la tendințele pozitive și negative atestate în cadrul procesului electoral; prevenirea eventualelor încălcări ale legislației electorale.

Metodologia Promo-LEX de observare a alegerilor se bazează pe standardele internaționale în domeniu și presupune observarea scrutinului atât pe termen lung (perioada electorală), cât și pe termen scurt (ziua alegerilor). Rapoartele de observare sunt elaborate de către echipa centrală a MO Promo-LEX, pe baza constatărilor proprii, inclusiv a celor raportate de către observatorii pe termen lung (OTL) cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: concurenții electorali, autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își depun propria candidatură, precum și societatea civilă.

Observarea procesului electoral este efectuată pe durata perioadei electorale de către 43 OTL. Prin intermediul vizitelor realizate în teritoriu, observatorii Promo-LEX colectează și analizează informații rezultate din interviuri, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale. Activitatea candidaților/concurenților electorali este monitorizată inclusiv în mediul online. Promo-LEX, de asemenea, monitorizează discursul instigator la ură și discriminare prin intermediul a șapte monitori. Constatările OTL/monitorilor sunt raportate în baza unor formulare tematice și sunt stocate pe platforma web www.data.promolex.md, sistem securizat cu acces limitat, gestionată de Promo-LEX.

În ziua scrutinului, Misiunea de observare va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în circa 600 de secții de votare (SV), selectate în baza unui eșantion reprezentativ la nivel național, stabilit de către o companie sociologică. Complementar, procesul electoral din celelalte secții de votare și spațiul adiacent acestora va fi monitorizat de 160 OTS, grupați și distribuiți la nivel național în 80 de echipe mobile de observatori.

Secțiile de votare organizate pentru alegătorii din regiunea transnistreană vor fi observate în totalitate prin delegarea câte unui OTS static în fiecare dintre acestea. De asemenea, o atenție deosebită va fi acordată monitorizării proceselor electorale în secțiile de votare care vor fi deschise peste hotarele țării. În acest scop, MO Promo-LEX va delega circa 60 OTS statici pentru ziua alegerilor în secțiile de votare care vor fi create în străinătate.

Activitatea observatorilor este gestionată de către echipa centrală a Misiunii, compusă din 22 de membri. Toți observatorii și monitorii Promo-LEX sunt instruiți în cadrul seminarelor organizate de Misiunea de observare, inclusiv în ceea ce privește respectarea măsurilor de protecție în contextul pandemiei COVID-19. De asemenea, observatorii semnează și își asumă să respecte Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan.

MO a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte.

¹ [Codul de conduită](#) al observatorului național independent Promo-LEX.

MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video, alte documente, care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale drept sesizări și urmează a fi examinate conform competenței, prin prisma prevederilor art. 22, alin. (1), lit. q) și art. 68, alin. (5) din Codul electoral.

Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.electoralamonitor.md, pe care orice persoană poate semnală activități cu tentă electorală. Pe aceeași platformă sunt stocate informații relevante din rapoartele observatorilor. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. Asociația organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 21-a la număr. Angajații și membrii Asociației dispun, de asemenea, de experiență internațională, participând la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Cehia, Estonia, Georgia, Germania, Muntenegru, Norvegia, România, Serbia, Suedia, Ucraina etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele fiecărui raport sunt formulate recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali, alți actori interesați, cu scopul de a asigura buna organizare și perfecționarea procesului electoral.

Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 este desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiile de votare create în străinătate”, precum și al Oficiului Ambasadei Regatului Țărilor de Jos la Chișinău prin proiectul „Suport pentru informarea cetățenilor și observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiile de votare create pentru alegătorii din regiunea transnistreană”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Opiniile exprimate în rapoartele și comunicatele publice ale MO Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

I. CADRUL LEGAL

În data de 28 mai 2021, în perioada campaniei electorale, Președinția a organizat ședința Consiliului Suprem de Securitate, având pe agendă subiecte referitoare la riscurile de corupție în procesul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. MO Promo-LEX susține necesitatea asigurării unei finanțări legale și transparente a partidelor și concurenților electorali. Totuși, atragem atenția autorităților publice asupra importanței abținerii în perioada electorală de la acțiuni care pot fi interpretate drept implicare sau influențare a procesului electoral, exceptând competențele stabilite expres de lege. În plus, participarea la ședința în cauză doar a reprezentanților a două partide politice poate afecta respectarea principiului egalității șanselor.

La 3 iunie 2021, la aproape două săptămâni după începutul campaniei electorale, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică a aprobat Instrucțiunea privind modalitatea de organizare și desfășurare de către CEC a scrutinelor electorale în condițiile situației pandemice. Deși s-a aprobat cu întârziere, MO Promo-LEX apreciază existența unui astfel de document, care ar trebui să stabilească reguli mai clare în organizarea și desfășurarea alegerilor în condiții de pandemie. Totuși, instrucțiunea conține un șir de incertitudini, în majoritate constatate și la alegerile prezidențiale, precum: există neclarități privind caracterul de recomandare sau obligatoriu al prevederilor care țin de desfășurarea campaniei electorale; lipsește o listă completă a echipamentului de protecție necesar subiecților implicați în procesul electoral în ziua alegerilor; există riscuri privind eventuala obstrucționare a accesului în secția de votare al alegătorilor care manifestă simptome ale infecției respiratorii acute etc.

1.1. Organizarea și desfășurarea ședinței Consiliului Suprem de Securitate pe subiectul finanțării campaniei electorale

La 27 mai 2021, pe pagina web a Președinției a fost publicat comunicatul de presă² conform căruia Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, urma să convoace, la 28 mai 2021, o ședință a Consiliului Suprem de Securitate (CSS). Subiectul care urma a fi abordat ținea de riscurile de corupție în procesul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale.

Ulterior, la 28 mai 2021, pe pagina web a instituției prezidențiale a fost publicat comunicatul despre ședința desfășurată. Astfel, potrivit Președintei Maia Sandu, „Finanțarea ilegală a partidelor politice și a campaniilor electorale este un pericol major la adresa securității naționale, subminează fundamentele democratice ale societății și legitimitatea puterii politice. Legea și exercițiul democratic sunt prioritare”. În cadrul ședinței au fost audiate informațiile prezentate de instituțiile relevante în respectivul context.

Potrivit Deciziei nr. 01-02-10 din 28 mai 2021³, CSS a decis, *inter alia*, să recomande CEC să creeze un grup de lucru în cadrul căruia vor fi incluși reprezentanți ai Procuraturii Generale, MAI, SIS, SPCSB, ANI și ai altor instituții cu atribuții în domeniu. Acest grup de lucru ar avea sarcina să identifice riscurile privind finanțarea ilegală a partidelor și a **campaniilor electorale** și toate aspectele, inclusiv tentativele de promovare a partidelor deghizate sub diverse proiecte realizate din surse financiare nedeclarate, **să examineze prompt și operativ toate sesizările în acest sens și să întreprindă măsuri de contracarare și sancționare a cazurilor respective.**

Sub aspect temporal, atragem atenția că respectiva ședință s-a desfășurat în plină campanie electorală, la data de 28 mai 2021 fiind înregistrate deja 8 formațiuni politice. MO Promo-LEX nu pune la îndoială importanța subiectului pus în discuție pentru securitatea națională și eventualele riscuri și vulnerabilități care ar putea să apară în timpul acestei campanii electorale. Totuși, considerăm că **autoritățile statului**, cu excepția competențelor prescrise de lege, **trebuie să se abțină în perioada electorală de la acțiuni care pot fi interpretate drept implicare sau influențare a procesului electoral.** Amintim că Comisia Electorală Centrală, potrivit art. 1 din Codul electoral, este organ de stat independent, înființat pentru supravegherea și controlul respectării prevederilor legale privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

² [Comunicat de presă](#) din 27 mai 2021.

³ [Decizia](#) CSS nr. 01-02-10 din 28 mai 2021.

La fel, notăm că, potrivit informațiilor disponibile în spațiul public, nu există circumstanțe care ar fi apărut recent și care să determine organizarea în regim de urgență a ședinței CSS pe subiectul finanțării campaniei electorale. Or, conform standardelor internaționale⁴, investigațiile direcționate împotriva oponentilor politici pot fi un exemplu de obstrucționare a desfășurării campaniei electorale în mod liber și egal, care ar încălca principiul nediscriminării.

Sub aspectul reprezentării partidelor politice, evidențiem faptul că în componența CSS sunt incluși reprezentanți a patru partide politice din Republica Moldova, care sunt și candidați în alegerile parlamentare din 11 iulie 2020 și anume: de pe lista PAS – patru reprezentanți⁵, de pe lista PPȘ – un reprezentant⁶, de pe lista PPPDA – un reprezentant⁷, de pe lista BECS – un reprezentant⁸. Totuși, la ședința CSS din 28 mai 2021 au participat doar reprezentanții a două partide politice: PAS și PPPDA. Nu este clar dacă lipsa altor membri ai CSS se datorează voinței subiective a acestora sau este cauzată de apariția unui conflict de interese⁹. MO Promo-LEX consideră că în timpul campaniei electorale, pentru respectarea egalității șanselor tuturor partidelor și candidaților¹⁰, ședința CSS pe subiectul finanțării campaniei electorale urma să fie organizată fie cu prezența reprezentanților tuturor partidelor politice¹¹, fie fără niciun reprezentant al partidelor politice.

1.2. Instituirea regulilor de prevenire și combatere a infecției COVID-19 în contextul desfășurării scrutinului

La 3 iunie 2021, Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP) a aprobat Hotărârea nr. 56¹², prin care a stabilit reguli generale obligatorii de prevenire și combatere a infecției COVID-19 la desfășurarea scrutinelor. În plus, prin aceeași hotărâre, a fost aprobată și Instrucțiunea privind modalitatea de organizare și desfășurare de către CEC a scrutinelor electorale în condițiile situației pandemice prin infecția COVID-19. Regulile stabilite de instrucțiune sunt aplicabile și secțiilor de votare deschise în afara țării, cu excepția cazurilor în care regulile de gestionare a situației epidemiologice din țara respectivă nu prevăd altfel.

Deși aprobarea acestui document este întârziată, campania electorală fiind începută încă la 21 mai 2021, MO Promo-LEX apreciază pozitiv măsurile instituite. În special, ne referim la recomandările elaborate pentru evenimentele/întrunirile/acțiunile ce urmează a fi organizate, care presupun prezența fizică a participanților. Amintim că în rapoartele anterioare¹³ MO Promo-LEX a atras atenția autorităților asupra riscului de contaminare cu infecția COVID-19, în lipsa reglementărilor privind condițiile de desfășurare a adunărilor publice cu scopuri electorale. Totuși, cu referire la conținutul instrucțiunii, evidențiem următoarele incertitudini:

⁴ [Report](#) CG31 (2016) 07 final of the Congress of Local and Regional Authorities and Council of Europe. The misuse of administrative resources during electoral processes: the role of local and regional elected representatives and public officials, p. 13. "A further example is the obstruction of the free and equal campaigning of opposition parties encroaching upon the principle of non-discrimination, notably through: pressure on/intimidation of candidates and their activists, e.g., to withdraw from the election, pressure on small business owners or owners of private premises not to rent these out to opposition candidates, unequal distribution of campaigning space, **directed investigations against political opponents** (...)"

⁵ Andrei Spînu, secretar general al Aparatului Președintelui Republicii Moldova; Olesia Stamate – Consilier al Președintelui Republicii Moldova în domeniul justiției; Igor Grosu, deputat în Parlament, vicepreședinte al Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică a Parlamentului; Sergiu Litvinenco, deputat în Parlament.

⁶ Serghei Sîrbu – Președinte al Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică a Parlamentului.

⁷ Chiril Moțpan – deputat în Parlament.

⁸ Zinaida Greceanii – Președinte al Parlamentului.

⁹ Conform art. 11, alin. (3) din [Regulamentul](#) CSS⁹, membrul vizat al Consiliului nu este invitat la ședința unde se examinează subiectul care generează conflict de interese.

¹⁰ Potrivit Codului de bune practici în materie electorală, egalitatea șanselor trebuie garantată tuturor partidelor și candidaților și trebuie să stimuleze statul să adopte o atitudine imparțială față de ei și să aplice aceeași legislație în mod echitabil tuturor. În special, exigența neutralității **se aplică la campania electorală**.

¹¹ Potrivit art. 7, alin. (4) din Regulamentul CSS, la ședințe pot fi invitați, cu aprobarea Președintelui Republicii Moldova, reprezentanți ai Parlamentului, ai administrației publice centrale și locale, ai altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul securității și apărării naționale, precum și ai societății civile, în cazul în care se consideră că prezența lor este necesară în raport cu problemele aflate pe agenda de lucru.

¹² [Hotărârea](#) CNESP nr. 56 din 03.06.2021.

¹³ [Raportul](#) nr. 2. Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate, p. 10.

- Nu este clar dacă prevederile care se referă la desfășurarea campaniei electorale sunt cu titlu de recomandare sau cu titlu obligatoriu, în pct. 3 fiind menționat că „se recomandă respectarea unor măsuri”, iar la subpunctul 3.2 este precizată obligația organizatorilor de evenimente de a asigura și a respecta diferite măsuri și reguli. Notăm că incertitudinea în cauză ar putea avea ca efect nerespectarea acestor norme și nesanționarea eficientă a persoanelor care încalcă regulile instituite.
- Nu este cert ce echipament de protecție trebuie să poarte funcționarii electorali, operatorii, observatorii și ceilalți subiecți implicați în procesul electoral în ziua alegerilor, or, pct. 4.7 nu stabilește o listă exhaustivă a echipamentului „(măști, mănuși, viziere etc.)”.
- La fel ca în scrutinul prezidențial, MO Promo-LEX constată că alegătorii vor fi tratați diferit în ziua alegerilor prin admiterea sau nu în secția de votare¹⁴, în funcție de ora prezentării la secția de votare și de faptul dacă au sau nu domiciliu/reședință în stânga Nistrului sau dacă votează peste hotare. Considerăm că în ziua alegerilor trebuie să fie create condiții egale pentru toți alegătorii, iar măsurile de pregătire pentru prevenirea infecției COVID-19 în ziua alegerilor și asigurarea dreptului la vot pentru toți alegătorii trebuie întreprinse până în ziua respectivă.
- La fel ca în scrutinul prezidențial, constatăm că instrucțiunea omite reglementarea situației în care persoana este autoizolată în alt loc decât cel conform domiciliului sau reședinței valabile. Respectiv, ar putea exista cazuri în care votarea la locul aflării să nu fie posibilă, deoarece alegătorul este înscris în listele electorale de bază din cadrul altei secții de votare. Menționăm că în alegerile prezidențiale din 2020 au fost constatate astfel de cazuri, alegătorilor nefiindu-le asigurat dreptul de a vota.

¹⁴ Conform pct. 4.9-4.11 din instrucțiune, persoanele ce manifestă simptome ale infecției respiratorii acute, care se vor prezenta până la ora 15.00 la secția de vot, nu vor fi admise în incinta acesteia, dar vor fi înscrise pe lista pentru votare la locul aflării. Simultan, celor care vor veni la secția de votare după ora 15.00, chiar dacă ar manifesta aceleași simptome, li se vor crea condiții de votare. Totodată, accesul alegătorilor din stânga Nistrului în secția de votare va fi permis indiferent de starea de sănătate.

II. ORGANELE ELECTORALE

În perioada vizată, CEC s-a întrunit în nouă ședințe, dintre care două ordinare și șapte extraordinare, desfășurate în format mixt. S-a accelerat procesul de acreditare a observatorilor, în perioada de referință a Raportului nr. 3 fiind acreditați 734 (91%) de observatori din totalul de 811. Asociația Promo-LEX a acreditat 680 de observatori. De asemenea, constatăm cel puțin două cazuri de realizare a sondajelor de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor fără înștiințarea autorității electorale.

Alegerea conducerii CECE s-a realizat în termene legale. Echilibrul de gen a fost respectat în cazul posturilor de conducere, exceptând funcția de secretar, care este ocupată de femei în proporție de 84%. Potrivit observatorilor, din totalul de 83 de vizite întreprinse în timpul orelor de muncă, în cadrul a șapte vizite (8%) sediile CECE II erau închise (nr. 10 Căușeni; nr. 13 Dondușeni; nr. 21 Ialoveni; nr. 23 Nisporeni; nr. 24 Ocnița; nr. 27 Râșcani și nr. 38 SV peste hotare). Totodată, din cele 37 CECE II, doar 17 (46%) sunt accesibile grupurilor de persoane cu nevoi speciale locomotorii.

Organele electorale au constituit în termene legale 2149 SV, dintre care 146 de secții de votare în afara țării, iar 44 de secții de votare pentru alegătorii cu domiciliul în localitățile din stânga Nistrului. Comparativ cu precedentele scrutine naționale, pentru alegerile din 11 iulie 2021 CECE au organizat cu 12 SV mai puțin față de scrutinul parlamentar din 2019 și cu 3 SV mai puțin față de scrutinul prezidențial din 2020.

Pentru scrutinul parlamentar din 11 iulie 2021 au fost organizate 44 SV destinate alegătorilor din regiunea transnistreană, cu două mai mult decât la scrutinul prezidențial din noiembrie 2020. Aceasta chiar dacă la alegerile pentru funcția de Președinte din 2020 au votat mai puțini alegători decât la parlamentarele din 2019. Potrivit Promo-LEX, 28 de secții de votare amplasate rațional ar fi o cifră rezonabilă pentru a asigura participarea la vot a cetățenilor din stânga Nistrului. În context, ne exprimăm îngrijorarea pentru cazul a cel puțin trei secții, constituite la Corjova și Bender, teritorii care nu sunt controlate efectiv de autoritățile constituționale. De asemenea, în privința acestor secții, Serviciul de Securitate și Informații, Ministerul Afacerilor Interne și Biroul politici de reintegrare și-au exprimat temeri ce țin de asigurarea securității. În plus, MO Promo-LEX atrage atenția că secțiile din mun. Bender trebuiau să fie constituite legal de către CECE nr. 3 și nicidecum de CECE nr. 37. Or, CEC a constituit circumscripția nr. 3 Bender, însă nu a constituit și consiliul electoral al acestei circumscripții.

CEC a aprobat de două ori numărul total al secțiilor de votare pentru străinătate. Inițial, pe 5 iunie 2021, au fost constituite 139 SV. Decizia a determinat proteste ale societății civile, ale unor concurenți electorali, precum și atitudini critice din partea Avocatului Poporului, Guvernului și Președinției. Ulterior, pe 8 iunie 2021, CEC a aprobat 146 SV, cu patru mai puțin decât a bugetat (150). În opinia MO Promo-LEX, CEC trebuia să pornească de la cifra de minimum 150 de secții de votare, conform celor stabilite în devizul de cheltuieli. După caz, dacă Guvernul asigură resurse financiare suplimentare devizului, pot fi constituite și mai multe. În context, reiterăm observația că nici până la data de 8 iunie 2021, Guvernul Republicii Moldova nu a aprobat o hotărâre de alocare a resurselor financiare ce ar acoperi cheltuielile conform devizului de cheltuieli aprobat de CEC.

Prin comparația estimărilor realizate de Promo-LEX (în baza a 150 SV) cu decizia CEC (în baza a 146 SV) subliniem că, în opinia Misiunii, mai multe secții de votare ar trebui deschise în Germania (+6), Marea Britanie (+2) și Franța (+2).

2.1. Activitatea CEC

2.1.1. Hotărâri ale CEC relevante pentru organizarea și desfășurarea scrutinului parlamentar

În perioada vizată, CEC s-a întrunit în nouă ședințe, dintre care două ordinare și șapte extraordinare, desfășurate în format mixt. În cadrul acestora au fost adoptate 44 de hotărâri, după cum urmează: 16 hotărâri de acreditare a observatorilor naționali și internaționali; zece hotărâri privind înregistrarea candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova; șase hotărâri de modificare a hotărârilor CEC; două hotărâri cu privire la constituirea SV în străinătate și pentru alegătorii din stânga Nistrului și zece hotărâri privind alte acțiuni în vederea organizării alegerilor.

2.1.2. Acreditarea observatorilor

În perioada de referință a raportului, au fost acreditați 734 de observatori, dintre care 628 de observatori naționali și 106 observatori internaționali (conform Anexei nr. 1). De la începutul perioadei electorale și până la data de 8 iunie 2021, pentru alegerile parlamentare anticipate au fost acreditați cumulativ 811 observatori, dintre care 696 de observatori naționali și 115 observatori și experți internaționali. Până la data de 8 iunie 2021, Asociația Promo-LEX a acreditat 680 de observatori.

Menționăm că, în conformitate cu modificările aduse Regulamentului privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, pentru acreditarea observatorilor instituția solicitantă trebuie să prezinte și copia de pe statut¹⁵.

2.1.3. Regulamentele modificate de CEC în perioada de observare

În vederea adaptării procedurilor electorale la modificările Codului electoral operate în 2019 în aspecte ce țin de utilizarea sistemului proporțional pentru alegerile parlamentare, precum și a adaptării acestora la necesitățile și contextul existent, în perioada de referință au fost modificate cinci regulamente: Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora¹⁶, Regulamentul cu privire la activitatea persoanelor de încredere ale concurenților electorali¹⁷, Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare¹⁸, Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării¹⁹ și Regulamentul privind funcționarea Sistemului de înregistrare video în secțiile de votare. Conform celui din urmă, în vederea securizării și asigurării transparenței procesului de votare, în ziua votării, sistemul, care nu are conexiune la internet, va fi funcțional și activ de la demararea operațiunilor electorale preparatorii privind deschiderea secției de votare și până la finalizarea procesului de totalizare a rezultatelor votării de către membrii biroului electoral al secției de votare. Totodată, subliniem că, înainte de ziua votării, dar și în ziua votării, CEC va informa toți participanții la procesul electoral despre utilizarea echipamentelor de înregistrare video în secțiile de votare.

Evidențiem că alte trei regulamente ale CEC necesită ajustarea la specificul scrutinului parlamentar în sistem proporțional:

- Regulamentul cu privire la procedurile de tragere la sorți;
- Regulamentul privind înregistrarea prealabilă;
- Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale.

¹⁵ Pct. 9, sbpct. 1), lit. b) din [Regulamentul](#) privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 332/2006.

¹⁶ [Regulamentul](#) CEC privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora din 26 mai 2021.

¹⁷ [Regulamentul](#) CEC cu privire la activitatea persoanelor de încredere ale concurenților electorali din 26 mai 2021.

¹⁸ [Regulamentul](#) privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare din 26 mai 2021.

¹⁹ [Regulamentul](#) cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării din 26 mai 2021.

MO Promo-LEX amintește de necesitatea reglementării și încadrării legale și la aceste alegeri, prin hotărâre CEC, a transportării organizate a alegătorilor. Reiterăm că acest fenomen comportă potențiale riscuri de viciere a procesului electoral, inclusiv din perspectiva coruperii alegătorilor.

2.1.4. Informarea CEC privind efectuarea sondajelor de opinie

Potrivit datelor plasate pe pagina CEC, compartimentul *Înștiințări pentru desfășurarea sondajelor de opinie*, în perioada de referință, pe adresa autorității electorale au fost depuse două cereri de informare privind inițierea sondajelor de opinie de către Compania Date Inteligente SRL (iData) privind efectuarea unui studiu sociopolitic la nivel național²⁰ și de către Compania „Intellect Group” SRL privind efectuarea unei serii de cercetări (sondaj de opinie, focus-grup, rating politic și exit-poll)²¹. În urma analizei conformității cererilor cu art. 70, alin. (10) din CE, MO Promo-LEX constată lipsa informației privind comanditarul sondajului în cazul companiei „Intellect Group” SRL.

Totodată, în perioada monitorizată MO Promo-LEX a constatat cel puțin două cazuri de realizare a sondajelor de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor care nu se încadrează în condițiile Codului electoral. Astfel, portalul de știri Chisinau.today²² și Institutul Național pentru Studii de Opinie și Marketing (INSOMAR)²³ au desfășurat câte un sondaj de opinie a utilizatorilor de internet din Republica Moldova privind preferințele politice la alegerile parlamentare. Menționăm că la sondajul Chisinau.today au participat aproape opt mii de persoane, iar la sondajul INSOMAR au participat peste 1 200 de persoane.

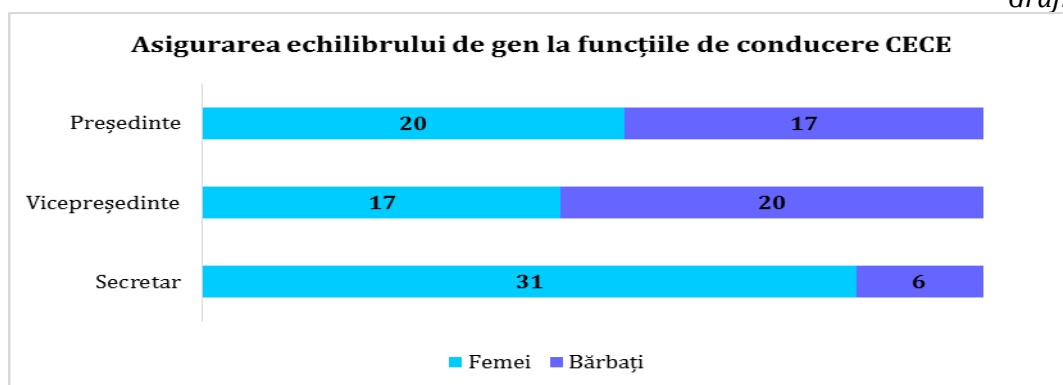
2.2. Activitatea consiliilor electorale de circumscripție electorală de nivel II

2.2.1. Alegerea conducerii CECE

Conform art. 28, alin. (8) din Codul electoral, în decursul a trei zile de la data constituirii consiliului electoral, membrii acestuia aleg din rândurile lor, prin vot secret, președintele, vicepreședintele și secretarul consiliului, comunicând imediat CEC rezultatele acestor alegeri.

Potrivit informațiilor raportate de către observatorii Promo-LEX, în toate cele 37 de consilii electorale vizitate, alegerea organelor de conducere a fost efectuată în conformitate cu prevederile legale. La alegerea funcțiilor de conducere s-a respectat, în general, echilibrul de gen, deși constatăm că funcția de secretar continuă să fie ocupată în majoritate de femei (84%) (a se vedea graficul nr. 1).

Graficul nr. 1

Contextual menționăm că, potrivit informației prezentate de observatori, doar 30 (81% din totalul de 37) CECE au făcut publică informația privind componența consiliului electoral.

²⁰ [Înștiințarea](#) companiei iData din 31 mai 2021.

²¹ [Înștiințarea](#) Companiei „Intellect Group” SRL din 3 iunie 2021.

²² [Sondaj](#) online privind noua componență a Parlamentului.

²³ [Sondaj](#) online privind preferințele politice ale alegătorilor.

2.2.2. Respectarea programului de activitate

Conform prevederilor Regulamentului privind activitatea consiliului electoral de circumscripție, organele de conducere ale consiliilor electorale asigură transparența în activitatea consiliului prin aducerea la cunoștință publică a hotărârilor consiliului, precum și a altor materiale. Din cele 37 de consilii electorale vizitate de către observatorii Promo-LEX, 31 CECE II (84%) aveau afișat programul de muncă.

Potrivit informațiilor raportate de către observatori, din totalul de 83 de vizite întreprinse în timpul orelor de muncă în perioada de observare, în cadrul a 76 de vizite (92%) sediile CECE II erau deschise și, respectiv, în cadrul a 7 vizite (8%) sediile CECE II erau închise.

Programul de activitate nu a fost respectat în cazul uneia dintre cele două vizite întreprinse de observatori la CECE: nr. 10 Căușeni; nr. 13 Dondușeni; nr. 21 Ialoveni; nr. 23 Nisporeni; nr. 24 Ocnița; nr. 27 Râșcani și nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate.

În același timp, menționăm că, în perioada supusă monitorizării, toate ședințele CECE II au fost desfășurate cu prezența fizică a membrilor²⁴.

2.2.3. Modificarea componenței CECE

În perioada vizată, MO Promo-LEX a constatat cel puțin cinci cazuri de modificare a componenței nominale a CECE de nivelul II (nr. 1 Chișinău, nr. 26 Rezina, nr. 34 Telenești și nr. 38 pentru secțiile de votare constituite în străinătate). Modificările s-au datorat cererilor de demisie ale membrilor CECE desemnați din partea PAS, PSRM și PPȘ. De asemenea, în cazul CECE nr. 1 Chișinău, statul de personal al aparatului consiliului a fost suplinit cu două unități de operator consultant.

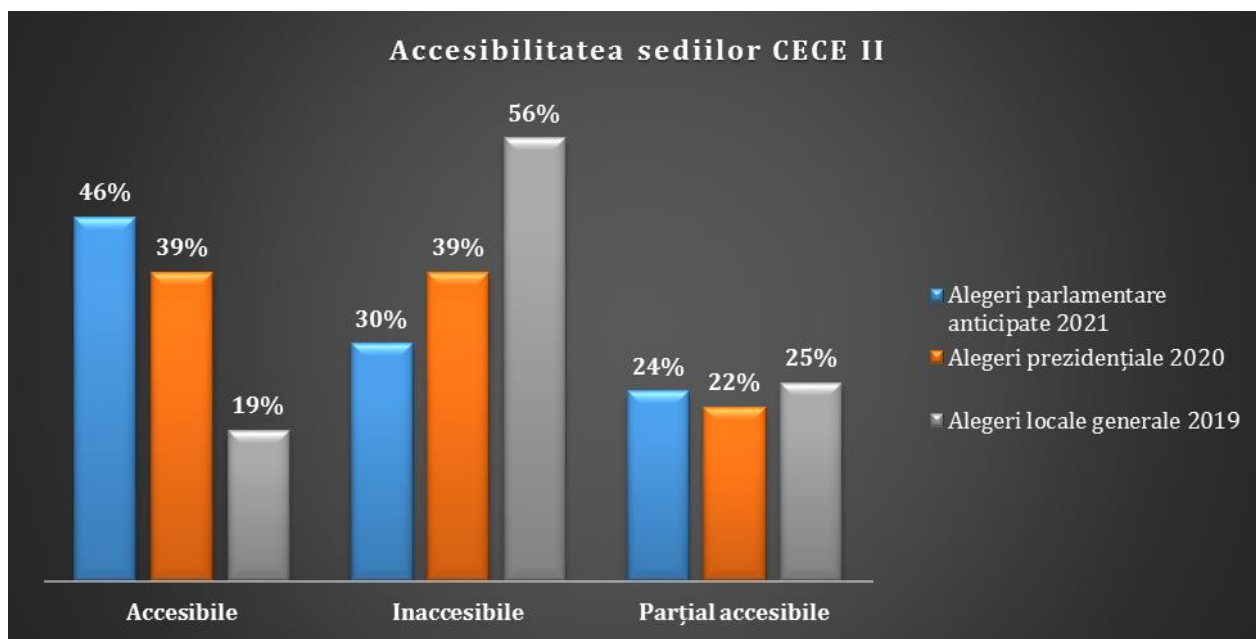
2.2.4. Accesibilitatea sediilor CECE II

Gradul de accesibilitate al sediilor consiliilor electorale este un alt aspect evaluat de către observatorii Promo-LEX în timpul vizitelor la CECE II. Evaluarea a avut la bază trei criterii: accesibil (rampă min. 90 cm lățime și bară de suport aprox. 75 cm înălțime), parțial accesibil (existența rampei fără bara de suport) și inaccesibil (lipsa ambelor elemente).

Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm că și pentru acest scrutin nu sunt asigurate clădiri cu infrastructură prietenoasă unui grup cât mai larg de persoane (persoane cu dizabilități locomotorii, vârstnici, părinți cu cărucioare sau alte grupuri cu nevoi speciale). Astfel, din cele 37 CECE II, doar 17 (46%) par a fi accesibile grupurilor de persoane vulnerabile.

Chiar dacă, din perspectivă comparativă, sunt prezente progrese față de situația de la ultimele două scrutine naționale (alegerile prezidențiale din 2020 și alegerile locale generale din 2019) (a se vedea graficul nr. 2), Promo-LEX își menține recomandarea către organele electorale și administrația publică locală în vederea creării tuturor condițiilor de accesibilitate a sediilor de interes public pentru alegerile parlamentare din 11 iulie 2021.

²⁴ Potrivit pct. 3¹ din Regulamentul privind activitatea CECE, în cazurile când este declarată starea de urgență sau starea de urgență în sănătate publică pe teritoriul Republicii Moldova, precum și în situațiile motivate care fac imposibilă prezența fizică a membrilor la sediul unde se desfășoară ședințele consiliului electoral, la solicitarea membrilor, poate fi organizată participarea acestora la ședințele consiliului electoral prin mijloace din domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor și/sau prin intermediul platformelor online de videoconferință.

2.2.5. Constituirea secțiilor de votare de către CECE II

Conform art. 30, alin. (2) din Codul electoral, SV se constituie de către CECE în localități în baza propunerilor primarilor orașelor (municipiilor), sectoarelor și satelor (comunelor), cu cel puțin 35 de zile înainte de data alegerilor și vor cuprinde cel puțin 30 și cel mult 3000 de alegători. La propunerea primarilor orașelor (municipiilor), ai sectoarelor și ai satelor (comunelor), plafonul de 3000 de alegători poate fi depășit cu cel mult 10%.

Potrivit art. 30 al CE și punctului 10 al Planului calendaristic al CEC, termenul-limită de constituire a secțiilor de votare a fost stabilit la 5 iunie 2021. În acest sens, CECE II au constituit 1959 SV (exceptând SV pentru regiunea transnistreană și cele de peste hotare). Toate secțiile de votare au fost constituite în termene legale. Comparativ cu precedentele scrutine naționale, pentru alegerile din 11 iulie 2021, CECE a organizat cu 12 SV mai puțin față de scrutinul parlamentar din 2019 și cu 3 SV mai puțin față de alegerile prezidențiale din 2020.

Potrivit informației plasate pe pagina web a autorității electorale, cele mai multe SV au fost constituite în mun. Chișinău (304).

2.3. Activități în vederea constituirii secțiilor de votare în stânga Nistrului (Transnistria)

În scopul executării prevederilor legale (art. 32, alin. (1) din CE), în perioada de raportare, autoritatea electorală a întreprins următoarele acțiuni:

- Prin intermediul scrisorii nr. CEC-8/4047 din 31 mai 2021, ca răspuns la lipsa obiecțiilor privind lista localităților aprobată pentru scrutinul prezidențial din noiembrie 2020, autoritatea electorală a remis pe adresa Biroului politici de reintegrare (BPR) din cadrul Cancelariei de Stat lista prealabilă cu localitățile sediilor în care CEC intenționează să organizeze secții de votare distincte pentru alegătorii din stânga Nistrului²⁵.
- În răspunsul său nr. 23-78-407-4027²⁶ din 1 iunie 2021, BPR a reiterat lipsa unor riscuri legate de organizarea secțiilor de votare distincte, precum și recomandarea sa privind solicitarea de către CEC a opiniei președinților de raioane asupra căilor de acces, dar și a organelor de drept privind

²⁵ MO Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că datele din anexa scrisorii cu privire la numărul secțiilor de votare nu sunt disponibile.

²⁶ Scrisoarea BPR [nr. 23-78-407-4027](#) din 1 iunie 2021.

aspectele de ordine publică în localitățile amplasate în Zona de Securitate. Totodată, cu referire la localitatea Corjova, Biroul a accentuat rezervele sale privind asigurarea ordinii și securității corespunzătoare, considerând că decizia privind deschiderea secției de votare în această localitate trebuie să fie agreată cu Ministerul Afacerilor Interne.

- Prin intermediul scrisorii nr. CEC-8/4063²⁷ din 2 iunie 2021, adresată autorităților publice locale, autoritatea electorală a remis lista prealabilă cu locațiile sediilor în care CEC intenționează să organizeze secții de votare distincte pentru alegătorii din stânga Nistrului (Transnistria) și a solicitat amenajarea sediilor SV și desemnarea membrilor BESV.

- La 4 iunie 2021, prin intermediul scrisorii nr. CEC-8/4085²⁸, autoritatea electorală a remis pe adresa BPR lista de 44 de secții de votare ajustată. Biroul a atras atenția autorității electorale că municipiul Bender și comuna Corjova reprezintă localități cu regim sporit de securitate, în care există perimetre de teritoriu aflate în afara controlului efectiv al autorităților constituționale și în care, în caz de potențiale incidente, **asigurarea corespunzătoare a securității și ordinii publice, de către autoritățile împuternicite prin lege, ar putea fi problematică sau chiar imposibilă**²⁹. Cu referire la aceeași listă, MAI a informat CEC despre faptul că dispune de capacități de asigurare în bune condiții a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, **iar asigurarea ordinii publice în comuna Corjova, raionul Dubăsari și în municipiul Bender este posibilă doar prin introducerea de forțe suplimentare**, aspect care urmează a fi discutat în cadrul Comisiei Unificate de Control³⁰.

La același subiect, subliniem că, la 7 iunie 2021, ca urmare a analizei vulnerabilităților și riscurilor de securitate, Serviciul de Informații și Securitate (SIS) **a constatat apariția unor indici de periclitare a bunei desfășurări a scrutinului parlamentar prin deschiderea a 3 SV în comuna Corjova din raionul Dubăsari și în municipiul Bender**. Municipiul Bender este o localitate cu regim sporit de securitate, necontrolată efectiv de către autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și cu imposibilitate de intervenție în cazul apariției unor potențiale incidente. Potrivit instituției, nu va putea fi asigurată activitatea imparțială și neinfluențată de structurile paramilitare ilegale de la Tiraspol a membrilor secțiilor de vot, prezența și securitatea observatorilor naționali și internaționali, creând circumstanțe pentru fraudarea scrutinului la aceste secții de votare. Totodată, SIS a subliniat că CEC nu a consultat Serviciul în adoptarea hotărârii, în materie de riscuri și amenințări din partea regimului de la Tiraspol, care în permanență s-a opus și a interzis desfășurarea pe teritoriul controlat a oricărui tip de exercițiu electoral național³¹. Contextual, menționăm că constatările SIS au fost mediatizate pe larg de către mass-media din Republica Moldova.

Suplimentar îngrijorărilor expuse, MO Promo-LEX atrage atenția și asupra faptului că CEC a constituit două secții de votare în circumscripția nr. 3 Bender, respectiv, ar urma să fie formate două birouri electorale în aceeași circumscripție, și nu în CECE nr. 37, în care au fost incluse prin hotărârea CEC. Amintim că CEC a constituit circumscripția nr. 3 Bender pentru aceste alegeri, dar nu a constituit Consiliul electoral de circumscripție Bender. Anume CECE Bender ar urma să fie responsabil de organizarea eventualelor birouri electorale în circumscripția nr. 3 și nicidecum CECE nr. 37.

Astfel, contrar avizelor negative din partea autorităților publice de resort, în vederea asigurării accesului la vot pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului, municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni, la 5 iunie 2021, CEC a constituit 44 SV unde vor putea vota alegătorii din regiunea transnistreană (a se vedea graficul nr. 3).

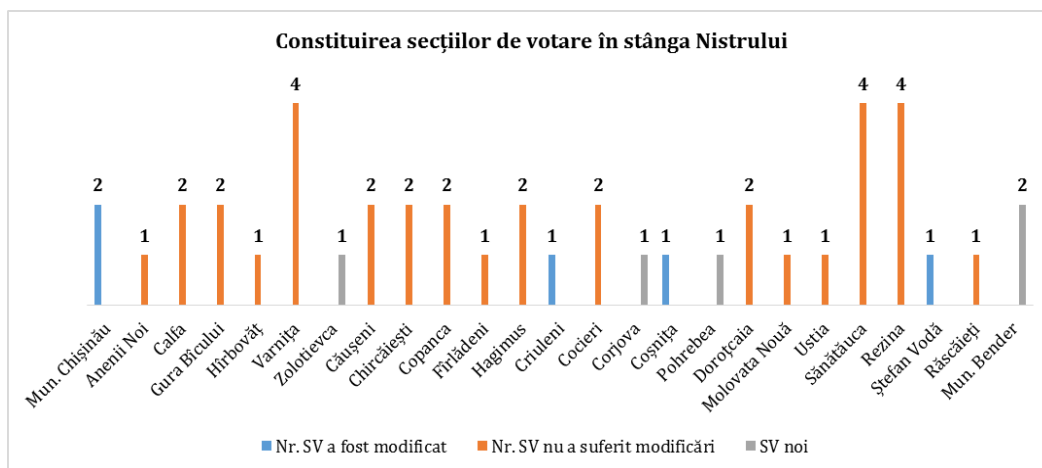
²⁷ Scrisoarea [CEC-8/4063](#) din 2 iunie 2021.

²⁸ Scrisoarea [CEC-8/4085](#) din 4 iunie 2021.

²⁹ Scrisoarea BPR [nr. 23-78-425-4137](#) din 4 iunie 2021.

³⁰ Scrisoarea MAI [nr. 34/1-1972](#) din 4 iunie 2021.

³¹ [Constatările SIS](#) cu referire la Hotărârea CEC nr. 4965 privind organizarea SV pentru alegătorii din stânga Nistrului din 5 iunie 2021.

Notăm că un membru al CEC, dl Dumitru Pavel, a depus o opinie separată, în care argumentează că deschiderea acestor secții de votare contravine cadrului legal și criteriilor stabilite prin lege. Potrivit autorului, niciunul din criteriile evocate prin art. 32, alin. (3) din Codul electoral nu a fost luat în considerare, iar numărul secțiilor de votare și amplasarea lor sunt nejustificate și disproporționate în raport cu realitatea obiectivă³².

MO Promo-LEX constată că la scrutinul parlamentar din 11 iulie 2021 pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului au fost constituite cu 2 SV mai mult comparativ cu alegerile prezidențiale din noiembrie 2020. Aceasta în condițiile în care la alegerile pentru funcția de Președinte au votat mai puțini alegători (turul al doilea – 31 784) decât la parlamentarele din 2019 (37 257).

Subliniem că deschiderea unui număr de secții mai mare este în interesul alegătorilor, totuși amintim că în documentul de politici privind numărul și amplasarea secțiilor de votare constituite pentru alegătorii din regiunea transnistreană³³, elaborat în perioada preelectorală, Asociația Promo-LEX a concluzionat că 28 de secții de votare constituie o cifră rezonabilă și suficientă pentru a asigura participarea la vot a cetățenilor din stânga Nistrului. Acestea trebuie constituite și concentrate în localitățile limitrofe căilor de comunicare între ambele maluri și municipiului Bender și nu în localitățile aflate la o anumită depărtare de căile de acces (Căușeni, Calfa, Anenii Noi, Ustia, Zolotievca).

Cu privire la mecanismul de circulație a cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în regiunea transnistreană, menționăm că administrația secesionistă de la Tiraspol a prelungit până în data de 01 iulie curent termenul de asigurare a deplasării nestingherite în localitățile amplasate în stânga Nistrului și mun. Bender și la ieșirea din acestea, fără obligativitatea coordonării prealabile cu „centrelor de criză” locale a intrării/ieșirii din regiune³⁴.

Cu referire la contextul pandemic și rata de contaminare cu infecția COVID-19 în regiunea transnistreană, menționăm că, potrivit datelor MSMPS, numărul persoanelor susceptibile la infecție este în continuă scădere³⁵.

2.4. Constituirea secțiilor de votare din străinătate

Retrospectiva acțiunilor. Termenul-limită de constituire a secțiilor de votare (SV), inclusiv a celor organizate peste hotare, a fost 5 iunie 2021. În perioada de observare, la 27 mai 2021, prin adresa

³² [Opinia separată](#) a dlui Dumitru Pavel la Hotărârea CEC nr. 4965 privind organizarea SV pentru alegătorii din stânga Nistrului din 5 iunie 2021.

³³ [Document de politici](#). Constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului.

³⁴ [Libera circulație](#) în regiunea transnistreană, 27 mai 2021.

³⁵ [60 de cazuri de COVID-19](#), înregistrate în ultimele 24 de ore (24 pentru regiunea transnistreană).

nr. CEC-8/3998³⁶, CEC a solicitat Guvernului Republicii Moldova comunicarea sursei de finanțare necesare pentru organizarea a 191 SV propuse de către MAEIE. De asemenea, MAEIE i-a fost solicitat să prezinte informația de la autoritățile competente ale țărilor de reședință privind numărul cetățenilor Republicii Moldova și locul aflării acestora. La fel, despre obținerea acordurilor statelor-gazdă privind potențialele sedii ale secțiilor de votare, precum și numărul secțiilor pe care Ministerul îl poate asigura din punct de vedere logistic și câți președinți ai birourilor electorale ale secțiilor de votare pot fi desemnați din cadrul corpului diplomatic.

În scrisoarea din 2 iunie 2021, MAEIE a prezentat răspuns la informația solicitată, menționând la final că „lăsând chestiunea finanțării pentru discuții separate, menționăm că logistica organizării votării peste hotare trebuie susținută în așa fel ca presiunea cozilor de așteptare să scadă”³⁷. În același timp, potrivit informației publice disponibile, Guvernul nu a răspuns solicitării CEC.

La data de 4 iunie 2021, termenul-limită de constituire fiind 5 iunie 2021, în conformitate cu art. 31, alin. (3) din Codul electoral, CEC a transmis Guvernului și MAEIE, spre avizare, lista secțiilor de votare, în număr de 162, care urmează a fi constituite în străinătate în contextul organizării alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. În răspunsul din 5 iunie 2021, MAEIE³⁸ a conchis „că nu vede obstacole la ziua de astăzi pentru deschiderea SV peste hotare”.

Aprobarea hotărârii. La 5 iunie 2021, CEC a aprobat Hotărârea nr. 4966 cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate. În pofida propunerii raportorului Dorin Cimil, președinte al CEC, de a constitui 162 SV peste hotare, la inițiativa lui Maxim Lebedinschi, secretarul CEC, a fost votată constituirea a doar 139 de secții.

Promo-LEX, ca parte a Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte (CALC), a condamnat decizia CEC privind deschiderea a doar 139 de secții de votare în străinătate pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, calificând-o drept ilegală și iresponsabilă³⁹.

Printre argumentele prezentate sunt: omiterea celor trei criterii pentru stabilirea secțiilor de votare peste hotare prevăzute de Codul electoral; conservarea numărului și locațiilor secțiilor de votare organizate pentru alegerile prezidențiale din 2020, chiar dacă Codul electoral stabilește organizarea SV pentru alegătorii din străinătate pentru fiecare scrutin în parte; interpretarea și aplicarea neuniformă a legislației în contextul organizării SV peste hotare și a celor pentru alegătorii din regiunea transnistreană etc.

De asemenea, cel puțin patru concurenți electorali au participat la protestul organizat în fața sediului CEC împotriva deciziei autorității de a deschide 139 SV⁴⁰. În context, cu anumite critici privind numărul de secții de votare aprobate de CEC, pe parcursul zilei de 7.06.2021 au intervenit reprezentanți ai diferitor autorități publice: Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu⁴¹, prim-ministrul interimar Aureliu Ciocoi⁴², Avocatul Poporului⁴³, precum și MAEIE⁴⁴. Atragem atenția și asupra informației prezentate în spațiul public de Dorin Cimil, care a depus o plângere la poliție. Președintele CEC a invocat amenințarea din partea unui coleg în timpul exercitării obligațiilor de serviciu pe parcursul discuțiilor ce au ținut de modificarea hotărârii CEC cu privire la constituirea SV peste hotare.

În data de 7 iunie 2021 a avut loc ședința CEC în care s-a încercat de a modifica Hotărârea CEC nr. 4966, însă s-a decis amânarea subiectului pentru ședința din 8 iunie 2021. În final, la 8 iunie, CEC a decis aprobarea Hotărârii nr. 4974 pentru modificarea Hotărârii nr. 4966 din 5 iunie 2021 „Cu

³⁶ [Scrisoare CEC](#) cu privire la solicitarea informației privind deschiderea secțiilor de votare în afara țării, adresată Guvernului Republicii Moldova și Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene.

³⁷ [Răspuns al MAEIE la demersul CEC](#) nr. 8/3998 din 27.05.2021 cu privire la prezentarea informației referitoare la deschiderea secțiilor de votare în afara țării.

³⁸ [Răspuns MAEIE la demersul CEC](#) nr. 8/4086 din 04.06.2021 privind avizarea listei secțiilor de votare care urmează a fi deschise în străinătate.

³⁹ [Poziția Coaliției Civice](#) pentru Alegeri Libere și Corecte față de decizia ilegală a Comisiei Electorale Centrale privind deschiderea secțiilor de votare peste hotare pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021.

⁴⁰ [Val de critici](#) și proteste după ce CEC decide să deschidă „numai” 139 de secții de votare peste hotare.

⁴¹ [Seful statului a cerut CEC](#) să-și revizuiască decizia prin care s-a opus deschiderii mai multor secții de vot în diasporă.

⁴² [Reacția premierului interimar](#) Aureliu Ciocoi în urma deciziei CEC privind deschiderea numărului de secții de votare peste hotare.

⁴³ [Avocatul Poporului](#): Hotărârea CEC din 05.06.2021 cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate contravine standardelor în domeniul drepturilor omului, nu va asigura realizarea dreptului la vot pentru toți cetățenii.

⁴⁴ [MAEIE a luat act de hotărârea CEC](#) privind organizarea a 139 de secții de votare în străinătate.

privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021”⁴⁵. **Prin decizia CEC au fost constituite 146 SV, cu 4 mai puțin decât au fost bugetate de autoritatea electorală** pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, dar cu 7 mai mult decât la alegerile prezidențiale din 2020. În opinia MO Promo-LEX, și în cazul acestor 146 SV CEC nu a luat în considerare criteriile legal stabilite de Codul electoral.

Aspecte ale asigurării financiare. Privind aspectul financiar al organizării SV peste hotare, MO Promo-LEX reiterează poziția sa expusă în rapoartele de observare precedente⁴⁶, prin care „exprimă îngrijorarea în privința lipsei de certitudine și previzibilitate cu referire la data alocării mijloacelor suplimentare și acoperirea suficientă a cheltuielilor de organizare și desfășurare a alegerilor. Suntem convingși de faptul că situația respectivă poate afecta buna organizare și desfășurare a procedurilor electorale”.

Amintim că în perioada de observare, CEC, prin adresele nr. CEC-8/3997 și nr. CEC-8/3998 din 27 mai 2021, a solicitat Guvernului Republicii Moldova asigurarea financiară deplină a organizării și desfășurării alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, precum și comunicarea sursei de finanțare necesare pentru organizarea secțiilor de votare propuse de MAEIE. Pe 7 iunie 2021, prim-ministrul interimar Aureliu Ciocoi, prin intermediul unui comunicat de presă, a menționat că „Guvernul va face tot posibilul pentru acoperirea financiară a bunei organizări a scrutinului electoral atât în țară, cât și peste hotare”⁴⁷. Subliniem însă că în lipsa unei hotărâri de Guvern pe subiectul finanțării depline a alegerilor parlamentare anticipate îngrijorările rămân a fi valabile.

Aprecieri Promo-LEX. Având în vedere interesul prioritar al cetățenilor cu drept de vot și ținând cont de experiența organizării recentului scrutin prezidențial în 139 SV peste hotare (care s-au dovedit a fi insuficiente, cel puțin în unele state), **MO Promo-LEX consideră că ar fi fost necesar ca pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 să fie deschise cel puțin 150 SV, potrivit devizului de cheltuieli aprobat de autoritatea electorală.** Totodată, atragem atenția asupra faptului că, în scrutinele precedente, cheltuielile estimate pentru organizarea alegerilor depășeau, de regulă, cu circa 20% costurile reale/finale suportate de CEC. Astfel, estimativ ar fi fost posibil ca aceste resurse să fie alocate pentru deschiderea a până la +20% (30) SV peste hotare, pe lângă cele 150 SV deja bugetate.

Estimările Promo-LEX pe baza celor 150 SV incluse în devizul de cheltuieli (repartizate pe 36 de state) sunt prezentate în Anexa nr. 2. În tabelul nr. 1 sunt selectate 20 de state care conțin diferențe între numărul de SV estimat de Promo-LEX și numărul de secții stabilite de CEC.

⁴⁵ [Hotărârea CEC nr. 4974](#) pentru modificarea Hotărârii nr. 4966 din 5 iunie 2021 „Cu privire la constituirea secțiilor de votare în străinătate pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021”.

⁴⁶ [Raportul nr. 2](#). Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, p. 13.

⁴⁷ [Comunicat de presă](#) al Guvernului Republicii Moldova. Reacția Prim-ministrului interimar, Aureliu Ciocoi, în urma deciziei CEC privind deschiderea numărului de secții de votare peste hotare.

Tabelul nr. 1. Estimări Promo-LEX privind repartizarea numărului de secții de votare per state

Nr.	Stat	Criterii stabilite de Codul electoral			Estimări Promo-LEX ⁴⁸ în baza a 150 SV	Repartizare CEC a SV alegeri parlamentare, 2021 (146 SV)	Nr. SV în 2020, alegeri prezidențiale (139 SV)
		Prezența la vot 2020, turul al II-lea	Înregistrări prealabile (26.05.2021)	MAEIE, 2021, cifre maxime			
1.	Belgia	6,506	1,684	20,000	3	2	2
2.	Canada	5,051	2,178	19,145	3	4	4
3.	Cehia	3,108	749	25,000	2	1	1
4.	Cipru	577	170	7,000	0	1	1
5.	Elveția	1593	773	7,000	2	1	1
6.	Federația Rusă	14068	7,308	354,200	15	17	17
7.	Franța	26,939	8,922	160,000	12	10	8
8.	Germania	24,080	14,140	100,000	15	9	6
9.	Grecia	2,313	553	30,000	2	1	2
10.	Irlanda	11,189	5,173	20,000	5	4	4
11.	Israel	4,990	724	18,000	3	2	2
12.	Italia	83,032	21,796	300,000	30	31	30
13.	Marea Britanie	26,408	16,176	42,000	12	10	7
14.	Norvegia	598	330	1,836	0	1	1
15.	România	19,530	6,676	19,000	9	12	13
16.	Spania	8,272	3,047	35,000	4	5	5
17.	SUA	9,838	3,718	60,000	6	12	12
18.	Țările de Jos	2779	1,061	2,779	2	1	1
19.	Turcia	1,408	156	7,942	3	2	2
20.	Ucraina	512	81	24,862	3	2	2

Prin comparația estimărilor Promo-LEX (în baza a 150 SV) cu decizia CEC (în baza a 146 SV) subliniem că, în opinia Misiunii, mai multe secții de votare ar trebui deschise în Germania (+6), Marea Britanie (+2) și Franța (+2). De cealaltă parte, CEC a deschis mai multe secții în SUA (+6), România (+3) și Federația Rusă (+2).

Referitor la analiza modificărilor efectuate de CEC la 8 iunie 2021, în contextul majorării de la 139 la 146 SV, menționăm creșterea cu trei secții a numărului de SV din Germania și Marea Britanie, unde au avut loc cele mai mari cozi ale alegătorilor și practic au fost epuizate sau la limita epuizării buletinele de vot. Inexplicabil, în cazul Federației Ruse a avut loc concentrarea secțiilor de vot în Moscova și regiunea capitalei în număr de 12, din totalul de 17.

⁴⁸ Drept bază de calcul pentru acest criteriu MO Promo-LEX a luat prezența la vot în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2021.

Numărul înregistrărilor prealabile ale cetățenilor aflați în străinătate este cel constatat la finalizarea procedurii respective. Pentru acest criteriu Promo-LEX a luat în calcul datele actualizate de către MAEIE pentru 2021, cu precizarea că instituția a prezentat atât cifre oficiale oferite de autoritățile statelor respective, cât și estimări efectuate de ambasadele Republicii Moldova privind numărul de cetățeni aflați peste hotare. În majoritatea cazurilor aceste două seturi de informații diferă semnificativ. Totuși, pornind de la interesul prioritar al cetățeanului cu drept de vot, MO Promo-LEX a decis ca pentru acest exercițiu de simulare să țină cont de numerele cu valori mai mari care au fost raportate de către statele-gazdă sau de ambasadele Republicii Moldova. Suplimentar, în unele cazuri, atunci când numărul de alegători care au participat la scrutinul prezidențial din 2020 a fost mai mare decât cifra raportată de ambasadele Republicii Moldova, dar și de statele-gazdă, MO Promo-LEX a reținut și a utilizat pentru calcule datele participării la ultimul scrutin național.

III. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR

Până la 8 iunie 2021, cu trei zile înainte de expirarea termenului pentru depunerea dosarelor de înregistrare, CEC a înregistrat în total 17 concurenți electorali, dintre care 9 în perioada de referință a prezentului raport. Alte două dosare sunt în examinare. În comparație, la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019 în circumscripția națională au fost înregistrați în total 15 concurenți.

Cota de gen din listele de candidați este respectată. Cereri de înregistrare respinse nu au fost constatate. Concomitent, nu a fost înregistrat încă niciun candidat independent.

3.1. Desemnarea și înregistrarea candidaților

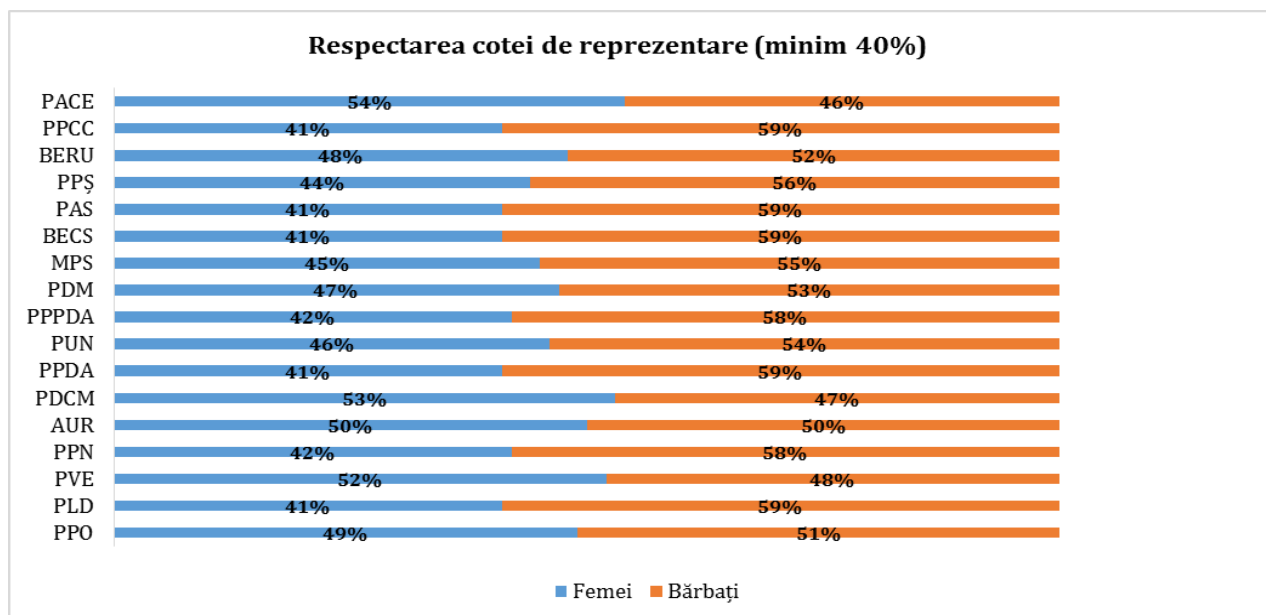
În perioada 27 mai – 8 iunie 2021, în calitate de concurenți electorali au fost înregistrate nouă partide politice, iar alte două au depus dosarele în vederea înregistrării candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

Tabelul nr. 2. Înregistrarea concurenților (conform ordinii de înscriere în buletinul de vot)

Nr.	Formațiunea	Data depunerii dosarului	Hotărârea și data înregistrării concurentului
1	Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa „PACE”	14.05.2021	HCEC 4855 din 21.05.2021
2	Partidul Politic „Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic”	14.05.2021	HCEC 4856 din 21.05.2021
3	Blocul electoral „RENATO USATÎI”	14.05.2021	HCEC 4857 din 21.05.2021
4	Partidul Politic „Șor”	14.05.2021	HCEC 4859 din 21.05.2021
5	Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”	14.05.2021	HCEC 4858 din 21.05.2021
6	Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor	14.05.2021	HCEC 4854 din 21.05.2021
7	Mișcarea Profesioniștilor „Speranța – Надежда”	18.05.2021	HCEC 4908 din 25.05.2021
8	Partidul Democrat din Moldova	20.05.2021	HCEC 4921 din 26.05.2021
9	Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”	24.05.2021	HCEC 4935 din 31.05.2021
10	Partidul Politic „Partidul Unității Naționale”	26.05.2021	HCEC 4942 din 02.06.2021
11	Partidul Politic „Democrația Acasă”	27.05.2021	HCEC 4953 din 03.06.2021
12	Partidul Politic „NOI”	28.05.2021	HCEC 4958 din 04.06.2021
13	Partidul Politic „Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei”	28.05.2021	HCEC 4956 din 04.06.2021
14	Partidul Politic ALIANȚA PENTRU UNIREA ROMÂNILOR	28.05.2021	HCEC 4957 din 04.06.2021
15	Partidul Politic Partidul Verde Ecologist	31.05.2021	HCEC 4967 din 07.06.2021
16	Partidul Politic „Partidul Legii și Dreptății”	01.06.2021	HCEC 4968 din 07.06.2021
17	Partidul Politic „Puterea Oamenilor”	02.06.2021	HCEC 4973 din 08.06.2021
18	Partidul Regiunilor din Moldova	07.06.2021	
19	Partidul „Patrioții Moldovei”	07.06.2021	

În scopul evaluării modului în care au fost executate prevederile art. 46, alin. (3) din Codul electoral⁴⁹, au fost examinate listele de candidați ale celor nouă concurenți electorali înregistrați în perioada de referință. Astfel, conform graficului nr. 4, constatăm că cota minimă de reprezentare pentru ambele sexe (40%) a fost respectată de către toate cele nouă formațiuni politice care au depus liste cu candidați. Menționăm că, în toate cele 17 cazuri, de la începutul perioadei electorale, poziționarea candidaților pe liste a fost făcută cu respectarea prevederilor legale, *minimum patru candidați de același gen la fiecare zece locuri*.

⁴⁹ Listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale vor fi întocmite respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe. Poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri.

Subliniem că, în conformitate cu prevederile legale, termenul-limită de depunere a documentelor pentru înregistrarea candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova expiră la data de 11 iunie 2021 (30 de zile înainte de ziua alegerilor).

3.2. Înregistrarea grupurilor de inițiativă pentru înregistrarea candidaților independenți

Pct. 12 din Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova prevede că pentru a fi înregistrat de către CEC, candidatul independent prezintă liste de subscripție care conțin semnăturile susținătorilor cu drept de vot în condițiile art. 86 din Codul electoral. Semnăturile se colectează de către grupul de inițiativă care a desemnat și/sau susține candidatul independent sau doar de către candidatul independent dacă ultimul decide să nu constituie un grup de inițiativă.

În perioada monitorizată, MO Promo-LEX a identificat înregistrarea unui singur grup de inițiativă pentru colectarea semnăturilor în susținerea candidatului independent Veaceslav Valico⁵⁰.

Contextual, menționăm că, potrivit informației prezentate pe pagina autorității electorale, CEC a eliberat liste de subscripție pentru cel puțin 11 pretendenți⁵¹ la calitatea de deputat care au depus cereri în acest sens, fără constituirea grupului de inițiativă.

⁵⁰ Hotărârea CEC nr. [4924](#) din 26 mai 2021.

⁵¹ Oleg BREGA, Victor GROSU, Anatoli ZALEVSCHI, Vladimir MAIDUC, Ion STEGĂRESCU, Veaceslav ZMEU, Boris ERIOMENCO, Mihai CRISTIAN, Profir PLATON, Victor BRĂILEANU, Vladislav BUDECI.

IV. LITIGII ELECTORALE

În perioada monitorizată, Comisia Electorală Centrală a recepționat cinci contestații, toate fiind depuse împotriva acțiunilor concurenților electorali. În privința a trei dintre contestațiile înregistrate, CEC a emis, în termen legal, scrisori de restituire, iar în privința a două încă nu s-a pronunțat.

De asemenea, pe adresa Comisiei Electorale Centrale au fost depuse patru sesizări, acestea nefiind soluționate în termenul maxim prevăzut de legislație pentru examinarea contestațiilor (5 zile).

Potrivit observatorilor, la Curtea de Apel Chișinău au fost depuse cel puțin 10 contestații împotriva acțiunilor și hotărârilor CEC. Dintre acestea, patru contestații se referă la constituirea secțiilor de votare peste hotare. Până la 8 iunie 2021 în privința a cinci din cele 10 contestații Curtea de Apel Chișinău a emis încheieri prin care a declarat inadmisibile acțiunile depuse.

Cu privire la inadmisibilitatea unei contestații de către CEC și a trei contestații de către Curtea de Apel Chișinău din cauza lipsei unei vătămări reale a dreptului personal de alegător sau de concurent electoral, Promo-LEX consideră că motivul invocat este neîntemeiat, or, orice încălcare electorală afectează dreptul alegătorilor de a-și forma o opinie sau dreptul concurenților electorali de a candida în condiții egale.

4.1. Contestații și sesizări depuse la CEC

În perioada monitorizată, Comisia Electorală Centrală a recepționat cinci contestații, dintre care:

- două au fost depuse de concurenți electorali (AUR – 1, BECS – 1);
- una a fost depusă de un potențial concurent electoral (PUN), în contestație fiind menționat că este depusă și de către alegătorul Octavian Țicu;
- una – de un partid politic neînregistrat în calitate de concurent electoral (PLDM) în interesele unui primar (s. Măgdăcești);
- una – de un primar (s. Măgdăcești).

Toate contestațiile au fost depuse împotriva acțiunilor concurenților electorali (BECS – 2; PDM – 2, PPCC – 1). Acestea vizează alegații de utilizare abuzivă a resurselor administrative (1)⁵², utilizare în scop de agitație electorală a imaginii și autorității deținute în calitate de primar (2)⁵³, răspândirea informațiilor false și denigratoare în discursul public (1)⁵⁴ sau în materialele de agitație electorală (1)⁵⁵.

În privința a trei dintre contestațiile înregistrate, CEC a emis, în termen de până la două zile, scrisori de restituire a acestora depunătorilor. Astfel, constatăm că termenul prevăzut de legislație pentru restituirea contestațiilor a fost respectat. Evidențiem că motivele restituirii în cazul a două contestații au fost lipsa calității de concurent electoral a depunătorilor, iar în cazul celei de a treia contestații – lipsa calității de concurent electoral a subiectului împotriva căruia a fost depusă contestația. Celelalte două contestații, potrivit informațiilor disponibile, nu au fost soluționate.

În plus, în ce privește depunerea contestației de către un potențial concurent electoral și în calitate de alegător, Comisia a menționat că „admisibilitatea contestației urmează a fi privită prin prisma art. 17 în coroborare cu art. 207, alin. (2), lit. e) din Codul administrativ, adică sub aspectul existenței unei vătămări reale a dreptului personal de alegător”. Notăm că, potrivit art. 71, alin. (2) din Codul electoral, procedura detaliată de examinare a contestațiilor în perioada electorală se aprobă prin hotărâre a CEC. În acest sens, atragem atenția că nici Codul electoral, nici Regulamentul privind

⁵² [Contestația](#) nr. 1: PUN vs BECS.

⁵³ [Contestația](#) nr. 2: PLDM vs PDM, [Contestația](#) nr. 3: L. Cojocar u vs PDM.

⁵⁴ [Contestația](#) nr. 4: BECS vs PPCC.

⁵⁵ [Contestația](#) nr. 5: AUR vs BECS.

procedura de examinare și soluționare a contestațiilor de către organele electorale în perioada electorală nu prevăd obligația contestatarului de a demonstra existența unei vătămări reale a dreptului personal.

În timp ce în procesul electoral legiuitorul a stabilit expres subiecții cu drept de contestare (alegători, concurenți electorali), în procedura administrativă legiuitorul a stabilit că participant la procedura administrativă este orice persoană fizică sau juridică care a solicitat inițierea procedurii sau în privința căreia procedura a fost inițiată, astfel fiind întemeiată condiția privind existența dreptului vătămat. În acest sens, nu este clar de ce în procesul electoral, pe lângă calitatea deținută, contestatarul ar mai trebui să demonstreze și dreptul său vătămat.

Și standardele internaționale stabilesc că procedura de recurs trebuie să fie simplă și lipsită de formalitate, în special cu privire la stabilirea admisibilității contestațiilor⁵⁶. Totodată, Codul bunelor practici în materie electorală stabilește că pentru a asigura aplicarea eficientă a normelor care garantează libertatea alegătorilor de a-și forma o opinie, orice încălcare a normelor respective trebuie să fie sancționată. Iar libertatea alegătorilor de a-și forma o opinie poate fi încălcată de persoane fizice, de exemplu, atunci când ei încearcă să cumpere voturi⁵⁷.

În concluzie, considerăm că inadmisibilitatea contestației care are drept motiv lipsa unei vătămări reale a dreptului personal de alegător sau de concurent electoral este neîntemeiată, or, orice pretinsă încălcare electorală afectează dreptul alegătorilor de a-și forma o opinie sau dreptul concurenților electorali de a candida în condiții egale. Astfel, considerăm că în lumina termenelor restrânse, autoritatea electorală și instanțele de judecată ar trebui să examineze în fond orice plângeri, etapa admisibilității nefiind aplicabilă aspectelor electorale odată ce e determinat subiectul contestatar.

Suplimentar, la 2 iunie 2021, pe adresa Comisiei Electorale Centrale au fost depuse **patru sesizări**. Dintre acestea, în două sesizări sunt invocate pretinse încălcări ale prevederilor electorale de către Președintele Republicii Moldova, iar în altele două – pretinse încălcări ale normelor electorale de către candidații desemnați de PAS (O. Stamate, A. Spânu). Printre tematicile sesizărilor se enumeră implicarea Președintelui în agitația electorală, răspândirea informațiilor false și denigratoare, utilizarea resurselor administrative. Până la 8 iunie 2021 niciuna dintre aceste sesizări nu a fost soluționată.

Luând în considerare faptul că sesizările respective nu au fost soluționate în termenul maxim prevăzut de legislație pentru contestații (5 zile), atragem atenția CEC asupra necesității soluționării în termene restrânse inclusiv a sesizărilor sau cererilor care invocă încălcarea prevederilor electorale.

4.2. Litigii electorale

În perioada de referință, la Curtea de Apel Chișinău au fost depuse cel puțin 10 contestații împotriva acțiunilor și hotărârilor CEC. Majoritatea contestațiilor depuse se referă la:

- constituirea secțiilor de votare peste hotare (patru contestații depuse de BERU, PAS, PPPDA, PUN) și a secțiilor de votare pentru alegătorii din stânga Nistrului (o contestație depusă de PPPDA);
- înregistrarea/neînregistrarea unui candidat sau concurent electoral în alegeri (două contestații depuse de PPN, o contestație depusă de PPCC).

Până la 8 iunie 2021, în privința a cinci contestații, Curtea de Apel Chișinău a emis încheieri prin care a declarat inadmisibile acțiunile depuse⁵⁸. Contestațiile au fost soluționate în termene de o zi (două contestații); două zile (o contestație) și patru zile (două contestații). *Astfel, constatăm că în aceste*

⁵⁶ [Codul](#) bunelor practici în materie electorală, pct. 3.3.b.

⁵⁷ [Codul](#) bunelor practici în materie electorală, pct. 3.1.a, c.

⁵⁸ [Încheierea](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 1 iunie 2021, în cauza Cavcaliuc Gheorghe vs CEC; [Încheierea](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 7 iunie 2021, în cauza PPN vs CEC; [Încheierea](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 8 iunie 2021, în cauza PUN vs CEC; [Încheierea](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 8 iunie 2021, în cauza PPPDA vs CEC; [Încheierea](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău din 8 iunie 2021, în cauza PPCC vs CEC.

cazuri a fost respectat termenul legal stabilit la art. 73, alin. (1) Cod electoral de soluționare a contestațiilor în cel mult cinci zile calendaristice.

În cazul a cel puțin trei încheieri din cinci, motivul inadmisibilității contestațiilor s-a bazat inclusiv pe prevederile art. 207, alin. (2), lit. e) Cod administrativ – reclamantul nu poate revendica încălcarea, prin activitatea administrativă, a unui drept personal. În acest sens, reiterăm că *orice pretinsă încălcare electorală afectează dreptul alegătorilor de a-și forma o opinie sau dreptul concurenților electorali de a candida în condiții egale.*

În urma depunerii recursului împotriva uneia din încheierile Curții de Apel Chișinău, Curtea Supremă de Justiție a menținut încheierea primei instanțe⁵⁹.

⁵⁹ [Decizia](#) Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 7 iunie 2021, în cauza Gheorghe Cavaliuc vs CEC.

V. REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR

Pe parcursul anului curent, începând cu 02.03.2021, CEC publică lunar datele din RSA. În baza informației prezentate la 01.06.2021, deducem păstrarea tendințelor semnalate de Promo-LEX în rapoartele anterioare⁶⁰: scăderea treptată a numărului total de alegători simultan cu creșterea numărului de alegători din regiunea transnistreană și a celor fără domiciliu/reședință.

Comparativ cu informația din RSA de la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, pentru moment, constatăm o scădere a numărului total de alegători cu 4 852 de cetățeni. În același timp, numărul de alegători fără domiciliu/reședință a crescut cu 4 691, iar al celor din regiunea transnistreană – cu 2 395.

Tabelul nr. 3. Dinamica numărului de alegători 2020 – 2021 pe baza datelor din RSA

Data	Nr. total alegători	Dinamica	Nr. alegători fără domiciliu/reședință	Dinamica	Nr. alegători din UAT din stânga Nistrului	Dinamica
08.10.2020	3 287 140		232 631		256 203	
02.03.2021	3 284 618	-2 522	234 803	+2 172	257 722	+1 519
02.04.2021	3 283 182	-1 436	235 856	+1 053	258 010	+288
04.05.2021	3 282 783	-399	236 744	+888	258 287	+277
01.06.2021 ⁶¹	3 282 288	-495	237 322	+578	258 598	+311

Reiterăm faptul că creșterea numărului de alegători fără domiciliu/reședință și al celor din regiunea transnistreană creează premise pentru creșterea ponderii cetățenilor ce ar putea vota pe liste suplimentare. Iar acest fapt contravine recomandărilor internaționale în domeniu^{62, 63}.

⁶⁰ [Raportul nr. 1](#). Misiunea de observare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, p. 27.

⁶¹ [Numărul total de alegători](#) înscrisi în Registrul de Stat al Alegătorilor, la data de 1 iunie 2021, este de 3282288. Comunicat de presă al CEC.

⁶² [Codul](#) bunelor practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția, p. 6.

⁶³ [Opinia](#) comună pentru Republica Moldova a Comisiei de la Veneția și OSCE/BIDDO cu privire la proiectele de legi pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Sistemul electoral pentru alegerea Parlamentului), pct. 77.

VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

MO Promo-LEX constată în continuare carențe în realizarea de către APL a atribuțiilor ce țin de asigurarea unui proces electoral transparent și corect. Potrivit observatorilor, din totalul de 351 APL vizitate, circa 283 (81%) au aprobat deciziile de stabilire a spațiilor pentru afișajul electoral, iar cel puțin 274 de primării (78%) au adoptat decizii cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii.

Atragem atenția asupra informației difuzate de Congresul Autorităților Locale din Moldova, confirmate din alte surse deschise, cu privire la semnalările mai multor primari referitoare la inițierea din partea organelor de anchetă și control a unor controale inopinate, inclusiv la interpelările unor deputați, concurenți electorali.

În mod repetat, și la acest scrutin constatăm că Consiliul Municipal Chișinău nu a aprobat desemnarea din partea autorității publice locale a membrilor BESV. Ședința nu s-a desfășurat pe motivul neprezentării consilierilor PSRM și PPȘ. Atragem atenția că utilizarea Registrului Funcționarilor Electorali al CEC cu scopul de a substitui competențele APL în desemnarea membrilor de birou este o practică ce subminează transparența procesului electoral și determină dubii rezonabile privind integritatea procedurilor. Constatăm, totodată, caracterul netransparent al mecanismului de substituire a funcționarilor din partea APL cu cei din cadrul RFE. Îngrijorările Misiunii de observare sunt alimentate inclusiv de obstrucționarea de către Consiliul Municipal Chișinău a accesului la informația relevantă pentru operațiile electorale.

6.1. Stabilirea locurilor pentru afișaj electoral și de întâlnire cu alegătorii

Până la 8 iunie 2021, observatorii Promo-LEX au vizitat 351 APL de nivelul întâi. Privind activitatea APL în contextul alegerilor parlamentare anticipate, observatorii au raportat:

Cu referire la adoptarea deciziei privind asigurarea spațiilor de afișaj 283 de primării (81%) au adoptat decizia privind asigurarea spațiilor de afișaj. Dintre acestea, doar 154 de decizii (54%) au fost afișate la sediul APL. În același timp, în 253 UAT (72%) au fost amenajate locuri pentru afișaj. Dintre acestea, doar în 136 de localități (54%) spațiul este suficient pentru plasarea publicității electorale a concurenților electorali (minimum 1 m² per concurent electoral).

Cu referire la adoptarea deciziei privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Cel puțin 274 de primării (78%) au adoptat decizii cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Dintre acestea, doar 148 de decizii (54%) sunt afișate la sediul APL. Din 274 APL care au adoptat decizii, 237 (87%) oferă spațiul destinat întâlnirilor cu alegătorii gratis. De cealaltă parte, 37 APL (13%) au stabilit taxe de la 100 la 1500 de lei per oră și, respectiv, de la 200 la 3000 de lei per întâlnire.

Subliniem că, în conformitate cu pct. 31 din Planul calendaristic, termenul-limită de stabilire a locurilor de afișaj electoral și a localurilor pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii a expirat la data de 8 mai 2021.

Cu referire la utilizarea spațiului pentru întâlniri. În 27 de localități spațiile au fost deja utilizate pentru întâlnirile cu cetățenii. Utilizatorii spațiului au fost PAS (9 – gratuit), PPȘ (4 – gratuit), PPPDA (2 – gratuit), BERU (1 – gratuit), PAC CC (1 – gratuit), PDM (1 gratuit și 1 contra plată – 200 de lei), BECS (10 gratuit și 1 contra plată – 500 de lei), PACE (2 – gratuit și 1 contra plată – 1000 de lei).

6.2. Acțiuni ce pot fi calificate drept intimidare și presiune în raport cu APL

La 31 mai 2021, Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) a remis Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Cancelariei de Stat, CEC, Consiliului Europei, Procurorului General, concurenților electorali, mass-mediei și societății civile *Apelul în legătură cu adresările mai multor*

primari și reprezentanți ai APL, din diverse regiuni ale Republicii Moldova, privind inițierea din partea organelor de anchetă și control a unor controale inopinate, inclusiv la indicația unor deputați, concurenți electorali. A fost invocat caracterul selectiv și o atitudine „specială” din partea autorităților respective ale statului, prin acțiunile cărora sunt vizați doar anumiți primari cu anumite viziuni politice. Menționăm că, potrivit documentului, controalele au fost realizate în perioada electorală, în afara termenelor legale, au un caracter selectiv, abuziv și urmăresc intimidarea sau blocarea activității APL⁶⁴.

Notăm că la 3 iunie 2021 Sergiu Litvinenco (PAS) a publicat o interpelare a lui Vasile Bolea (PSRM), care a solicitat organelor de drept să investigheze „administrarea defectuoasă a bugetului local” și „irosirea neconformă a banului public” în primăria Cupcui, raionul Leova⁶⁵, iar la 7 iunie primarul s. Feștelița, raionul Ștefan Vodă, a declarat că asemenea interpelări au parvenit și pe adresa Inspectoratului de Poliție Ștefan Vodă privind verificarea mai multor surse de finanțare pentru anumite cheltuieli efectuate de autoritatea pe care o conduce⁶⁶.

De asemenea, menționăm că observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin alte opt cazuri (s. Iordanovca, r. Basarabeasca; s. Ciobalaccia, c. Cania și or. Cantemir, r. Cantemir; or. Iargara și Leova, s. Filipeni și Tochile-Răducani, r. Leova^{67,68}) de presiune în raport cu APL din partea lui Vasile Bolea (PSRM). Potrivit observatorilor și celor relatate de funcționarii publici, drept temei al verificărilor inopinate la APL a servit administrarea defectuoasă a bugetului local și irosirea neconformă a banului public. Menționăm că mai mulți primari au fost chemați la organele de drept, fiindu-le aduse învinuiri.

Atragem atenția că, potrivit Comisiei de la Veneția, la necesitate, autoritățile publice pot face declarații și emite instrucțiuni clare privind netolerarea oricărei forme de presiuni asupra funcționarilor publici și că niciun funcționar public sau cetățean nu trebuie să se teamă pentru funcția sa sau serviciile sociale ca urmare a sprijinirii sau nu a vreunui partid politic sau candidat. Funcționarii publici ar trebui să beneficieze de protecție împotriva oricărei intimidări sau presiuni. Aceștia, precum și rudele lor, trebuie protejați împotriva sancțiunilor, presiunilor sau intimidărilor (ascunse) atunci când dezvăluie o presupusă fraudă sau utilizarea abuzivă a resurselor administrative. Iar dacă, la general, cadrul legal nu protejează denunțatorii, ar trebui să existe reguli specifice proceselor electorale⁶⁹.

6.3. Atribuțiile APL în desemnarea membrilor în organul electoral

Potrivit art. 28, alin. (5) din Codul electoral, în cazul alegerilor parlamentare, candidaturile a doi membri ai CECE II se propun de către consiliile locale de nivelul al doilea și de Adunarea Populară a Găgăuziei.

Pentru moment, MO Promo-LEX a constatat cel puțin un caz când APL nu și-a onorat obligația de desemnare a membrilor în componența BESV. Astfel, ședința Consiliului Municipal Chișinău (CMC) din 7 iunie 2021, având pe ordinea zilei subiectul înaintării candidaturilor pentru constituirea BESV, nu s-a desfășurat, fiind boicotată de către consilierii PSRM și cei de la PPȘ⁷⁰.

⁶⁴ [Apelul CALM](#) în legătură cu adresările mai multor primari și reprezentanți ai APL, din diverse regiuni ale Republicii Moldova, privind inițierea din partea organelor de anchetă și control a unor controale inopinate, inclusiv la indicația unor deputați, concurenți electorali, 31 mai 2021.

⁶⁵ [Deschide.md](#)

⁶⁶ [Deschide.md](#)

⁶⁷ [Independent.md](#)

⁶⁸ [Alexandru Bujorean, Primar](#) la [Primăria Leova](#).

⁶⁹ [Linii directoare](#) comune pentru prevenire și răspuns la abuzul resurselor administrative în timpul proceselor electorale, Comisia de la Veneția, p. 10, 2016.

⁷⁰ [Ședința](#) CMC a fost anulată din lipsă de cvorum.

Subliniem că potrivit informației plasate pe pagina web a Primăriei Chișinău, compartimentul *Activitatea Consiliului*, compartimentul *Ședințele CMC*, ultima informație privind ordinea de zi a consiliului municipal datează din 19 aprilie 2021⁷¹.

Observatorul Promo-LEX s-a adresat secretarului interimar al CMC cu o solicitare verbală, ulterior în scris, prin care a cerut lista persoanelor desemnate din partea APL Chișinău pentru a fi membri ai BESV. Subliniem că, contrar prevederilor art. 68 din Codul electoral, reprezentanții APL au refuzat accesul observatorului Promo-LEX la documentația relevantă pentru procesul electoral. Mai mult, a fost invocat faptul că interdicția survine ca urmare a discuției cu dl Berlinschi de la CEC. Motivul invocat a fost că proiectul nu a fost aprobat și nu reprezintă un document oficial.

MO Promo-LEX își exprimă dezacordul față de obstrucționarea accesului observatorilor la documentația cu caracter electoral. De asemenea, atragem atenția repetat asupra existenței unor dubii rezonabile privind transparența și integritatea procesului de desemnare a membrilor BESV în mun. Chișinău. Considerăm că delegarea membrilor BESV prin deliberare de către consiliul municipal este substituită nejustificat prin desemnarea netransparentă de către CEC din cadrul RFE.

Amintim că în cadrul scrutinului prezidențial din noiembrie 2020, observatorii Promo-LEX au raportat lipsa deciziei consiliului municipal pe acest subiect, membrii tuturor birourilor constituite de CECE nr. 1 pentru or. Chișinău fiind desemnați fie de partidele politice parlamentare, fie din RFE⁷². Iar în Raportul final al MO Promo-LEX a alegerilor prezidențiale din 2016 a fost constatată „lipsa transparenței în formarea Registrului Funcționarilor Electoralii (RFE) și completarea în baza acestuia a componenței organelor electorale inferioare”⁷³.

⁷¹ [Ședințele](#) Consiliului Municipal Chișinău.

⁷² [Raport final](#). Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020, p. 57.

⁷³ [Raport final](#). Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30.10.2016, p. 25.

VII. CONCURENȚII ELECTORALI

În perioada 26 mai – 8 iunie 2021, au fost raportate cel puțin 673 de activități electorale, desfășurate de nouă concurenți electorali, cei mai activi fiind BECS – 357 de activități (53%) și PAS – 177 de activități (26%). Preponderent, au fost observate distribuirea materialelor electorale (62%) și întâlnirile electorale (26%).

De asemenea, observatorii au raportat cel puțin 42 de cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative cu impact electoral, dintre care: BECS – 34 de cazuri (81%), PDM – patru cazuri (10%), PAS – două cazuri (5%), BERU și PDCM – câte un caz. Pe categorii, e vorba despre: implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală – 27 de cazuri (64%), organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor de stat în timpul programului de muncă – 12 cazuri (29%) și asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici – 3 cazuri (7%).

Observatorii Promo-LEX au mai raportat cel puțin un caz ce poate fi calificat drept oferire de cadouri cu impact electoral, cu implicarea candidatului BECS. În perioada observată, au fost raportate și cel puțin 8 cazuri (4 – PAS, 2 – BECS și câte un caz – PPPDA și PUN) în care au fost utilizate imagini/simboluri de stat ale Republicii Moldova sau ale altor state.

Atragem atenția și asupra a două cazuri de activități de campanie în care sunt vizate cultele religioase. A fost raportat cel puțin un caz în care reprezentanții cultelor religioase s-au implicat direct în campania electorală a PDM, precum și cel puțin un caz în care BECS a utilizat imaginea cultelor religioase în activitățile de promovare.

7.1. Activități cu tentă electorală desfășurate până la înregistrarea concurenților

În conformitate cu art. 52, alin. (4) din Codul electoral, precum și cu Programul calendaristic al CEC⁷⁴, agitația electorală se admite numai după înregistrarea concurentului electoral de către organul electoral. Menționăm că, potrivit cadrului legal, *agitație electorală* constituie acțiunile de pregătire și difuzare a informațiilor ce conțin îndemnul la vot în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali.

În pofida celor expuse, în perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 9 activități cu tentă electorală desfășurate de potențialii concurenți electorali în perioada examinării dosarelor depuse la CEC (distribuirea materialelor informaționale și întrunirile cu cetățenii). Dintre acestea, în câte 3 cazuri sunt vizați PPPDA și PUN, în 2 cazuri – PDA și într-un caz – AUR.

7.2. Activități de promovare în campania electorală

În perioada 26 mai – 8 iunie 2021, au fost raportate cel puțin 673 de activități electorale, desfășurate de nouă concurenți electorali (a se vedea tabelul nr. 4). Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel mai activ s-a manifestat BECS (53%), urmat de PAS (26%) și PDM (5%).

Tabelul nr. 4. Activitățile electorale ale concurenților electorali

Activități	BECS	PAS	PDM	PPCC	BERU	PPPDA	PPȘ	PACE	PUN	Total
Distribuie de materiale electorale	226	105	15	26	18	13	5	4	2	414
Întruniri cu alegătorii	86	53	12		7	6	7	4	1	176
Activități din ușă în ușă	32	5				1	2			40
Marșuri/Flashmoburi	1	7			1	1		2		12
Conferințe de presă	4	6	4			3	1	3	1	22
Evenimente pentru copii	8									8
Salubrizări		1								1
Total	357	177	31	26	26	24	15	13	4	673

⁷⁴ [Programul](#) calendaristic al CEC pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021, pct. 33.

Cele mai populare activități utilizate de concurenți în scop de promovare electorală au fost distribuirea materialelor electorale (62%) și întâlnirile electorale (26%).

7.3. Activități ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop electoral

În perioada observată, au fost identificate cel puțin 42 de cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative⁷⁵ în scop de promovare electorală, dintre care în 34 de cazuri este vizat BECS, în 4 – PDM, în 2 cazuri – PAS, în câte un caz – BERU și PDCM, după cum urmează:

- *Implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie electorală* – 27 de cazuri, dintre care în 24 de cazuri este vizat BECS și în câte un caz – BERU, PAS și PDM (a se vedea tabelul nr. 5). În cazul BECS, pe lângă cele 11 cazuri inserate în tabel, semnalăm că la 26 și 28 mai 2021, pe pagina oficială a PSRM, au fost publicate două articole⁷⁶ în care este reflectată susținerea BECS de către primarii și consilierii din cadrul a circa 13 APL. Pe lângă susținerea propriu-zisă a BECS de către funcționarii menționați, aceștia – din funcția publică deținută – fac apel de susținere și/sau votare a BECS și de către alegătorii din aria APL în care își exercită funcția.

Tabelul nr. 5. Implicarea angajaților din sectorul public în activități de campanie

Concurent	Localitate	Data eveniment	Descriere eveniment
BECS	Anenii Noi, Anenii Noi	26.05.2021	Ion Vicol, președintele CR Anenii Noi, Ruslan Crețu, primar al s. Floreni, Valina Cușnir, primar al s. Ciobanovca, Sergiu Moroz și Valentina Chemscaia, viceprimarii or. Anenii Noi, în timpul orelor de muncă, au fost prezenți la o întrunire electorală.
	Basarabeasca	26.05.2021	Piotr Pușcari, președintele CR Basarabeasca, și Nina Capsamun, director Nod Feroviar Basarabeasca (ÎS Calea Ferată din Moldova), în timpul orelor de muncă, au fost prezenți la o întrunire electorală.
	Briceni, Lipcani	26.05.2021	Evghenii Dumenco, primar al or. Lipcani, în timpul orelor de muncă, a fost prezent la o întrunire electorală.
	Bălți, Sadovoe	26.05.2021	Serghei Buzurnii, primar al s. Sadovoe, în timpul orelor de muncă, a fost prezent la o întrunire electorală.
	Briceni, Berlinți	26.05.2021	Viorica Oleinic, primar al s. Berlinți, în timpul orelor de muncă, a fost prezentă la o întrunire electorală.
	Bălți, Bălți	26.05.2021	Serghei Gramma, director la „Furnizarea Energiei Electrice Nord” S.A., în timpul orelor de muncă, a fost prezent la o întrunire electorală.
	Edineț, Zăbriceni	27.05.2021	Nicolae Melnic, președintele CR Edineț, în timpul orelor de muncă, a fost prezent la o întrunire electorală.
	Edineț, Terebna	27.05.2021	Victor Țîțanu, primar al s. Terebna, în timpul orelor de muncă, a fost prezent la o întrunire electorală.
	Edineț, Cuconeștii Noi	27.05.2021	Nicolae Melnic, președintele CR Edineț, și Irina Chimacovschi, primar al s. Cuconeștii Noi, în timpul orelor de muncă, au fost prezenți la o întrunire electorală.
	Edineț, Bădrăgii Noi	27.05.2021	Nicolae Melnic, președintele CR Edineț, și Lidia Semenitcaia, primar al s. Bădrăgii Vechi, în timpul orelor de muncă, au fost prezenți la o întrunire electorală.
	Basarabeasca, Isrelia	02.06.2021	Ludmila Rotari, primar al s. Isrelia, în timpul orelor de muncă, a fost prezentă la o întrunire electorală.
BERU	Leova, Leova	03.06.2021	Alexandra Topala, primar al s. Băiuș, în timpul orelor de lucru, a fost prezentă la evenimentul de lansare electorală a blocului.
PAS	Criuleni, Criuleni	04.06.2021	Valeriu Carțin, primar de Mașcăuți, în timpul orelor de muncă, a fost prezent la întrunirea electorală PAS.
PDM	Cimișlia, Cimișlia	28.05.2021	La evenimentul de lansare în campanie a echipelor PDM din Cimișlia și Basarabeasca, în timpul orelor de muncă, au fost prezenți mai mulți bugetari (Iurie Raileanu – director al ÎS Poșta Moldovei Cimișlia; Tamara Pascaru – șefa Centrului Raional de Sănătate Publică Cimișlia; Sveatoslav Prodan – director la Întreprinderea Silvică Cimișlia).

- *Asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici* – 3 cazuri, în câte unul fiind vizat BECS, PDM și PDCM.

⁷⁵ Potrivit [Comisiei de la Venetia și OSCE](#), Resursele administrative sunt resursele umane, financiare, în natură (de exemplu, beneficii în baza programelor sociale, incluzând bunuri și resurse în natură) și alte resurse imateriale de care beneficiază demnitarii și funcționarii publici, care derivă din controlul acestora asupra sectorului public: angajați, alocații financiare, acces la facilitățile publice, precum și beneficii sub forma prestigiului sau prezenței publice datorate funcției deținute și care se poate transforma în susținere politică sau altă formă de sprijin.

⁷⁶ Comunicatele PSRM din [26](#) și [28](#) mai 2021 de susținere a BECS.

În cazul BECS, la 26 mai 2021, în cadrul unei întruniri electorale cu angajații Spitalului Raional Anenii Noi, Igor Dodon a amintit despre inițiativa sa, în calitate de președinte de țară, când anul trecut a fost decretat Anul lucrătorului medical și „am început majorarea pe etape a salariilor angajaților din domeniul medical. Am exprimat regretul că etapa a treia, de majorare cu 40% a salariilor începând din 1 iulie, a fost blocată de președintele Maia Sandu” (mesaj pe rețelele de socializare). Concomitent, Igor Dodon a asumat consilierilor PSRM meritele pentru procurarea unui aparat de respirație artificială pentru instituția medicală. *De facto* însă, aparatul menționat a fost achiziționat pe bani publici, alocați din Fondul de rezervă al Consiliului Raional Anenii Noi.

În cazul PDM, la 27 mai 2021, în cadrul evenimentului de lansare a partidului în campania electorală, Pavel Filip și-a asumat meritele pentru implementarea proiectelor „Drumuri bune”, „Prima casă”, „Un doctor pentru tine”, majorarea salariilor și pensiilor – toate efectuate pe bani publici. Menționăm că PDM și-a asumat meritele pentru proiectele respective și în broșura (tipărită la 19 mai 2021) distribuită în scop de promovare electorală.

În cazul PDCM, la 8 iunie 2021, în cadrul evenimentului de lansare a partidului în campania electorală, Ion Chicu și-a asumat meritele pentru micșorarea taxelor, majorarea salariilor, proiectul „Drumuri bune” etc.

- *Organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor de stat, cu angajații acestor instituții, în timpul orelor de muncă ale acestora – 12 cazuri, dintre care în 9 cazuri este vizat BECS, în 2 cazuri – PDM, iar într-un caz – PAS (a se vedea tabelul nr. 6).*

Tabelul nr. 6. Întrunirile electorale organizate în instituții de stat, în timpul orelor de muncă

Concurent	Localitate	Data eveniment	Descriere eveniment
BECS	Anenii Noi, Anenii Noi	26.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații Spitalului Raional.
	Basarabeasca	26.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații Spitalului Raional, asistenții sociali.
	Cimișlia	27.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații subdiviziunii teritoriale a Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor, asistenții sociali.
	UTAG, Beșalma	27.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații Grădiniței.
	Ocnița, Ocnița	28.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații ÎM Apă Canal.
	Ocnița, Ocnița	28.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații ÎS Ocol Silvic.
	Căușeni, Căușeni	02.06.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații ÎM Salubritate și Amenajare Căușeni.
	Basarabeasca	02.06.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații Spitalului Raional.
	Ocnița, Ocnița	04.06.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu lucrătorii Secției cultură a Consiliului Raional.
PAS	Chișinău, Cricova	28.05.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații LT „Alexei Mateevici”
PDM	Hâncești, Crasnoarmeiscoe	01.06.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații Grădiniței.
	Căușeni, Tocuz	02.06.2021	Organizarea unei întruniri electorale cu angajații Grădiniței.

7.4. Activități ce pot fi calificate drept oferire de cadouri cu impact electoral

În perioada monitorizată, a fost raportat cel puțin un caz – fiind vizat BECS – ce poate fi calificat drept oferire de cadouri cu impact electoral. Astfel, constatăm că, la 5 iunie 2021, Vitalii Evtodiev, candidat pe listele BECS, a oferit cadou satului Parcani, Slobozia un teren de joacă pentru copii. Într-un mesaj publicat pe rețelele de socializare, candidatul a declarat: „Cu ocazia Zilei Internaționale a Copiilor (...), copiii satului Parcani, Slobozia, au primit din partea mea un teren de joacă”⁷⁷.

7.5. Cazuri ce pot fi calificate drept promovare electorală cu utilizarea imaginii autorităților publice, a simbolurilor naționale

Potrivit art. 52, alin. (8) din Codul electoral, este stabilit că nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste

⁷⁷ [Postarea](#) pe rețelele de socializare din 5 iunie 2021.

hotare, ori organizații internaționale. De asemenea, este interzisă combinarea de culori și/sau sunete care invocă simboluri naționale ale Republicii Moldova ori ale altui stat, utilizarea materialelor în care apar personalități istorice ale Republicii Moldova sau de peste hotare, simbolistica unor state străine sau organizații internaționale ori imaginea unor persoane oficiale străine.

Contrar celor expuse, menționăm că în perioada observată, au fost raportate cel puțin 8 cazuri (4 – PAS, 2 – BECS și câte un caz – PPPDA și PUN) în care au fost utilizate imagini/simboluri de stat ale Republicii Moldova sau ale altor state, după cum urmează:

- 4 cazuri PAS. Astfel, în primul caz⁷⁸, la evenimentul de lansare în campania electorală, candidații PAS au utilizat drapelul și imnul Republicii Moldova. Concomitent, a fost utilizată pe larg imaginea președintei Maia Sandu, precum și a unor oficiali străini (Klaus Iohannis, Dacian Cioloș, Ludovic Orban etc.).

În cel de-al doilea caz⁷⁹, la 26 mai 2021, PAS a promovat pe rețelele de socializare întrevăderea dintre Igor Grosu, președinte al PAS, și ambasadorul României, Daniel Ioniță, accentuând importanța partenerilor de dezvoltare în evoluția ulterioară a Republicii Moldova.

În al treilea caz, la 4 iunie 2021, PAS a promovat pe rețelele de socializare un spot video⁸⁰ în susținerea candidatului Gheorghe Agheorghiesei, care a utilizat imaginea președintei Maia Sandu, menționând că corupția l-a motivat să se implice mai activ în politică și anume „să susțină echipa PAS a doamnei președinte Maia Sandu”.

În al patrulea caz, în ziarul publicat la 4 iunie 2021, achitat din contul ”Fond electoral”, cu un tiraj de 100 000 exemplare, a fost utilizată imaginea Maiei Sandu în calitate de lider al PAS în perioada 2016-2020, precum și o imagine de la investirea acesteia în funcția de Președinte al Republicii Moldova.

- 2 cazuri BECS. În primul caz, la 4 iunie 2021⁸¹, PSRM a promovat pe rețelele online întrevăderea de lucru dintre Igor Dodon, liderul PSRM, și George P. Kent, asistentul adjunct al secretarului de stat al SUA, Biroul pentru afaceri europene și eurasiatice al Departamentului de Stat, cu enunțarea poziției PSRM privind dezvoltarea Republicii Moldova.

În al doilea caz, la 8 iunie 2021, BECS a promovat pe rețelele de socializare mesajul de susținere a constituirii blocului electoral de către Kazbek Taisaev, deputat în Duma de Stat a Federației Ruse, vicepreședinte al Uniunii Partidelor Comuniste⁸².

- 1 caz PPPDA. La evenimentul de lansare⁸³ în campania electorală, candidații PPPDA au utilizat drapelul și imnul Republicii Moldova.
- 1 caz PUN. La evenimentul de lansare⁸⁴ în campania electorală, candidații PUN au utilizat drapelul și imnul Republicii Moldova.

În context, reiterăm opinia Promo-LEX, potrivit căreia legislatorul trebuie să revadă conținutul interdicțiilor respective, astfel încât acestea să fie mai punctate, mai explicite și să țină cont în mod

⁷⁸ Evenimentul din 5 iunie 2021 de [lansare](#) în campania electorală a PAS.

⁷⁹ [Întrevederea](#) dintre Igor Grosu, președinte al PAS, și ambasadorul României, Daniel Ioniță.

⁸⁰ [Spot](#) video de promovare a candidatului PAS la funcția de deputat Gheorghe Agheorghiesei.

⁸¹ [Comunicatul](#) PSRM: Liderul PSRM a avut o întrevedere cu asistentul adjunct al Secretarului de Stat al SUA.

⁸² [Postare BECS](#).

⁸³ Evenimentul din 2 iunie 2021 de [lansare](#) în campania electorală a PPPDA.

⁸⁴ Evenimentul din 5 iunie 2021 de [lansare](#) în campania electorală a PUN.

obligatoriu de cadrul general ce reglementează libertatea de exprimare. În cazul în care interdicțiile sunt inoportune și practic inaplicabile, legislatorul poate analiza posibilitatea abrogării acestora⁸⁵.

7.6. Publicitatea stradală/promoțională/online

În perioada de observare, au fost raportate cel puțin 1 227 de cazuri de utilizare a publicității electorale în cazul a 11 concurenți electorali (a se vedea tabelul nr. 7). Potrivit observatorilor, cele mai multe cazuri au fost constatate în activitățile de promovare ale BECS – 49%, PAS – 28% și BERU – 6%.

Tabelul nr. 7. Date privind utilizarea publicității electorale de către concurenții electorali

Publicitatea utilizată	BECS	PAS	BERU	PPCC	PPPDA	PDM	PPȘ	AUR	PACE	PUN	PDA	Total
Ziare, pliante, broșuri, afișe etc.	285	130	22	26	22	21	9		5	5		525
Veste, genți, chipiuri etc.	114	102	18	20	5	4	2		6	1	1	273
Corturi	145	53	14		4	16			4			236
Publicitate online (postări, bannere)	5	37	16	3	2		13	10	1	7		94
Bannere	20	15		1	14	1			2			53
Spoturi video	9	4	3					10		1	1	28
Billboarduri/Panouri stradale	18											18
Total	596	341	73	50	47	42	24	20	18	14	2	1 227

Cele mai frecvente tipuri de publicitate utilizate în campanie au fost materialele electorale (ziare, afișe, pliante) – 43%, materialele de vizibilitate (veste, genți etc.) – 22% și corturile stradale – 19%.

7.7. Situații ce pot fi calificate drept utilizare a imaginii cultelor religioase în campania electorală

În perioada de monitorizare, a fost raportat cel puțin un caz în care reprezentanții cultelor religioase s-au implicat direct în campania electorală a PDM, precum și cel puțin un caz în care BECS a utilizat imaginea cultelor religioase în activitățile de promovare electorală.

Astfel, în primul caz, menționăm că în cadrul unei întruniri electorale din 2 iunie 2021, desfășurată în s. Izbiște, Criuleni, preotul localității a făcut agitație electorală în susținerea PDM, accentuând că datorită programelor implementate de partid (de exemplu, „Drumuri bune”), a fost posibilă dezvoltarea localității.

În cel de-al doilea caz, fiind vizat BECS, constatăm că Igor Dodon, candidat pe lista blocului, a întreprins o vizită la biserica „Nașterea Maicii Domnului” din c. Boșcana, Criuleni, unde a avut și un discurs în fața enoriașilor. Evenimentul a fost pe larg promovat pe rețelele de socializare și pe pagina oficială a PSRM.

7.8. Situații ce pot fi calificate drept intimidare și/sau utilizare a violenței în campania electorală

În perioada de observare, au fost raportate cel puțin două cazuri ce pot fi calificate drept intimidare și/sau utilizare a violenței în campania electorală. În primul caz, BECS pare a fi responsabil de acțiunile de intimidare/violență, iar în al doilea caz BECS a fost agresat.

Astfel, menționăm că în timpul vizitei de lucru din or. Edineț din 1 iunie 2021, președinta Maia Sandu a fost întâmpinată de proteste, organizate – potrivit martorilor oculari – de mai mulți tineri socialiști din organizația de tineret din Bălți.

De cealaltă parte, la 2 iunie 2021, reprezentanții PSRM au publicat pe rețelele de socializare fotografii care reflectă oficiul PSRM din Căușeni vandalizat (a fost stropit cu excremente). Cazul este investigat de poliție.

⁸⁵ Raport final. Misiunea de observare a alegerilor locale noi din 20 mai (3 iunie) 2018, p. 26. Raportul nr. 3. Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

Rapoartele privind finanțarea campaniei electorale pentru prima săptămână de campanie, care urmau a fi depuse până la 28 mai 2021, au fost prezentate de 6 concurenți din 8, iar pentru săptămâna a doua (care urmau a fi depuse până pe 4 iunie 2021) – de 7 concurenți electorali din 10. În ambele perioade nu s-a conformat prevederilor legale MPSN. Iar PACE (cu întârziere) și PUN au prezentat demersuri de neefectuare a cheltuielilor de campanie. În cazul PACE, constatăm tergiversarea procesului de deschidere a contului „Fond electoral” de către banca comercială la care concurentul s-a adresat cu solicitarea respectivă.

În perioada 21 mai – 4 iunie 2021, 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA) au declarat venituri totale în valoare de 9 551 708 lei. Dintre acestea, 47% au fost declarate de BERU, 20% – de PAS, 11% – de PDM, câte 8% – de BECS și PPȘ, iar câte 3% – de PPCC și PPPDA. Veniturile declarate au fost acumulate prin respectarea plafoanelor legale maxime stabilite. Sursele de acumulare sunt: 57% – în urma transferării banilor din contul curent a 6 partide politice; 34% au fost acumulate din donațiile persoanelor fizice, inclusiv ale cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotare; 5% au fost acumulate din donațiile persoanelor juridice, iar 6% din donațiile în mărfuri, lucrări sau servicii.

În perioada de raportare, 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA) au indicat cheltuieli financiare totale în valoare de 5 880 932 de lei. Dintre acestea, 47% din cheltuielile financiare declarate au fost ale BERU, câte 13% – BECS și PPȘ, 11% – PAS, 9% – PDM, 5% – PPPDA și 3% – PPCC. De asemenea, constatăm că din totalul cheltuielilor raportate, 39% au fost efectuate în scop de publicitate electorală, 34% – pentru materialele promoționale (programul electoral, postere, pliante, afișe etc.), 16% – pentru organizarea evenimentelor electorale, 10% – pentru transport și 1% – pentru alte categorii.

MO Promo-LEX a estimat pentru primele două săptămâni de campanie electorală cheltuieli neraportate de cel puțin 1 922 687 de lei, dintre care PAS – 1 068 194 de lei (56%), BECS – 457 335 de lei (24%), PPPDA – 119 860 de lei (6%), PPCC – 91 909 lei (5%), PACE – 86 249 de lei (4%), PPȘ – 81 509 lei (4%), PDM – 13 185 de lei (1%), BERU – 4 447 de lei. În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, cele mai multe s-ar referi la materialele promoționale (56%) și la cheltuielile pentru publicitate stradală și mobilă (18%).

8.1. Depunerea raportului partidului politic la începutul campaniei electorale

În conformitate cu art. 43, alin. (7) din Codul electoral, partidele politice care vor face viramente în contul „Fond electoral” vor prezenta la CEC un raport financiar privind soldul mijloacelor financiare ale partidului. Pct. 45 din Programul calendaristic al CEC⁸⁶ prevede că raportul menționat urmează a fi prezentat la data începerii campaniei electorale a concurentului electoral.

Până la 8 iunie 2021, în condițiile a 17 concurenți electorali înregistrați, pe pagina oficială a CEC au fost publicate 8 rapoarte⁸⁷ ale partidelor politice care au intenția de a efectua viramente în contul „Fond electoral” (a se vedea tabelul nr. 8). Dintre acestea, menționăm că pentru suportul financiar al BERU, rapoartele au fost depuse de ambele partide constituente ale blocului (PN și PPP), iar în cazul celui de-al doilea bloc electoral înregistrat în cursa electorală – BECS, raportul a fost depus doar de PSRM (PCRM nu a depus raportul respectiv).

8.2. Deschiderea conturilor bancare, desemnarea trezorerierilor, raportarea concurenților electorali la CEC și gestionarea procesului de organul electoral

În perioada observată, s-a constatat următoarea situație privind conformarea concurenților electorali la prevederile legale relevante pentru finanțarea campaniei electorale:

⁸⁶ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4817 din 5 mai 2021.

⁸⁷ PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM, PPPDA.

➤ *persoana responsabilă de finanțele concurentului electoral (trezorerul)*⁸⁸. Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, precum și hotărârilor de înregistrare a concurenților electorali, s-a constatat că toți cei 17 candidați înregistrați până la 8 iunie 2021 au desemnat trezoreri la CEC (a se vedea tabelul nr. 8).

➤ *deschiderea sau nedeschiderea contului „Fond electoral”*⁸⁹. Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a CEC, precum și hotărârilor de înregistrare a concurenților electorali, s-a constatat că contul „Fond electoral” a fost deschis de 10 concurenți electorali⁹⁰ din cei 17 înregistrați (a se vedea tabelul nr. 8).

În cazul PACE, la 4 iunie 2021, concurentul a organizat o conferință de presă, în care a declarat că banca comercială care deservește partidul tergiversează deschiderea contului „Fond electoral” și, respectiv, la aproximativ două săptămâni de la solicitare, contul nu a fost deschis. În același context, constatăm că în cazul MPSN, de la momentul înregistrării, contrar prevederilor legale, concurentul nu a depus nicio informație la CEC privind finanțarea campaniei electorale. În cazul PUN, la 4 iunie 2021 a fost depus un demers prin care CEC a fost informat despre faptul că concurentul nu a deschis cont „Fond electoral” și nu a efectuat cheltuieli de campanie.

➤ *raport la 3 zile de la deschiderea contului „Fond electoral”*⁹¹. În perioada observată, pe pagina oficială a CEC au fost publicate rapoartele depuse la 3 zile de la deschiderea contului „Fond electoral” de către 4 concurenți electorali (a se vedea tabelul nr. 8).

➤ *raportarea săptămânală la CEC privind finanțarea campaniei electorale*⁹². Rapoartele privind finanțarea campaniei electorale care urmau a fi depuse până la 28 mai 2021 (prima săptămână de campanie) au fost prezentate doar de 6 concurenți electorali din cei 8 concurenți care urmau să depună astfel de rapoarte. Nu s-au conformat prevederilor legale PACE și MPSN. În cazul PACE, menționăm că abia la 5 iunie 2021 a fost prezentat un demers prin care CEC a fost informat despre nedeschiderea contului „Fond electoral” și, respectiv, neefectuarea cheltuielilor de campanie.

Rapoartele privind finanțarea campaniei electorale care urmau a fi depuse până la 4 iunie 2021 (a doua săptămână de campanie) au fost prezentate de 7 concurenți electorali din 10 eligibili. Nu s-a conformat prevederilor legale MPSN. În cazul PUN și PACE, au fost prezentate demersuri prin care CEC a fost informat despre neefectuarea cheltuielilor de campanie.

Tabelul nr. 8. Deschiderea conturilor bancare „Fond electoral”, desemnarea trezorerilor și depunerea rapoartelor săptămânale la CEC

Concurent	Înregistrare concurent	Desemnare trezorer	Raport partid înc. campanie	Deschidere cont „Fond electoral”	Raport incipient (3 zile)	Raport săptămâna 1	Raport săptămâna 2
PACE	21.05.2021	21.05.2021				demers	demers
PPCC	21.05.2021	21.05.2021	28.05.2021	26.05.2021	28.05.2021	28.05.2021	04.06.2021
BERU	21.05.2021	21.05.2021	23.05.2021	26.05.2021	-	28.05.2021	04.06.2021
PPȘ	21.05.2021	21.05.2021	24.05.2021	21.05.2021	-	28.05.2021	04.06.2021
PAS	21.05.2021	21.05.2021	25.05.2021	21.05.2021	26.05.2021	28.05.2021	04.06.2021
BECS	21.05.2021	21.05.2021	21.05.2021	25.05.2021	27.05.2021	28.05.2021	04.06.2021
MPSN	25.05.2021	25.05.2021	-	-	-	-	-
PDM	26.05.2021	26.05.2021	26.05.2021	26.05.2021	-	28.05.2021	04.06.2021
PPPDA	31.05.2021	31.05.2021	31.05.2021	01.06.2021	03.06.2021		04.06.2021
PUN	02.06.2021	02.06.2021		demers			demers
PDA	03.06.2021	03.06.2021		01.06.2021			

⁸⁸ Pct. 46 din [Programul](#) calendaristic al CEC prevede că concurenții confirmă persoanele responsabile de finanțe (trezoreri) odată cu înregistrarea candidaților în cursa electorală sau imediat după înregistrarea acestora.

⁸⁹ Potrivit art. 41, alin. (2) din Codul electoral, concurentul electoral trebuie să informeze CEC despre deschiderea sau nedeschiderea contului „Fond electoral”. Pct. 47 din Programul calendaristic al CEC prevede că, în termen de 3 zile după înregistrarea concurenților electorali, aceștia urmează să prezinte informația privind deschiderea sau nedeschiderea contului „Fond electoral”.

⁹⁰ PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM, PPPDA, PDA, PDCM, PLD.

⁹¹ Art. 43, alin. (1) din Codul electoral prevede că partidele politice și blocurile electorale, grupurile de inițiativă, precum și candidații independenți, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, prezintă la CEC, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și, ulterior, săptămânal, un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală.

⁹² Art. 43, alin. (1) și (6) din Codul electoral. Potrivit Programului calendaristic al CEC, termenul de prezentare a rapoartelor pentru perioada observată a fost 21 mai 2021, 28 mai 2021 și 4 iunie 2021.

AUR	04.06.2021	04.06.2021					
PDCM	04.06.2021	04.06.2021		28.05.2021			
PPN	04.06.2021	04.06.2021					
PVE	07.06.2021	07.06.2021					
PLD	07.06.2021	07.06.2021		25.05.2021			
PPPO	08.06.2021	08.06.2021					

La 8 iunie 2021, prin Hotărârea CEC nr. 4975⁹³, CEC a luat act de informațiile prezentate de concurenții electorali BECS, PPCC, BERU, PAS, PPȘ și PDM prin rapoartele depuse până la 28 mai 2021, inclusiv informațiile din rapoartele prezentate în termen de 3 zile de la deschiderea contului „Fond electoral”. Concomitent, autoritatea electorală a obligat MPSN să prezinte informația privind finanțarea campaniei electorale în termen de 24 de ore.

8.3. Veniturile și cheltuielile concurenților electorali reflectate în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale prezentate la CEC

Art. 43, alin. (1) din Codul electoral prevede că pe parcursul desfășurării campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale, concurenții electorali prezintă la CEC săptămânal un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campanie. În conformitate cu pct. 48 din Programul calendaristic al CEC⁹⁴, termenul de prezentare a rapoartelor financiare pentru primele două săptămâni de campanie electorală a fost 28 mai 2021 și 4 iunie 2021.

Potrivit informației publicate pe pagina CEC, pentru prima săptămână de campanie au fost publicate rapoartele a 6 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS și PDM), iar pentru a doua săptămână de campanie – a 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA). Lipsa veniturilor și cheltuielilor de campanie până la 4 iunie 2021 a fost declarată de PACE și PUN.

Cu referire la corectitudinea și acuratețea informației raportate, menționăm că în cazul PPCC nu există continuitate dintre informația prezentată la 28 mai 2021 și, ulterior, la 4 iunie 2021. Astfel, constatăm că în raportul prezentat la 28 mai 2021, publicat pe pagina CEC, PPCC a declarat „0” lei la venituri și cheltuieli. Ulterior însă, la 4 iunie 2021, la rubrica destinată informației pentru prima săptămână de campanie (28 mai 2021) au fost indicate date diferite decât cele raportate inițial (s-au raportat venituri de 200 000 de lei, iar cheltuieli – de 165 005 lei).

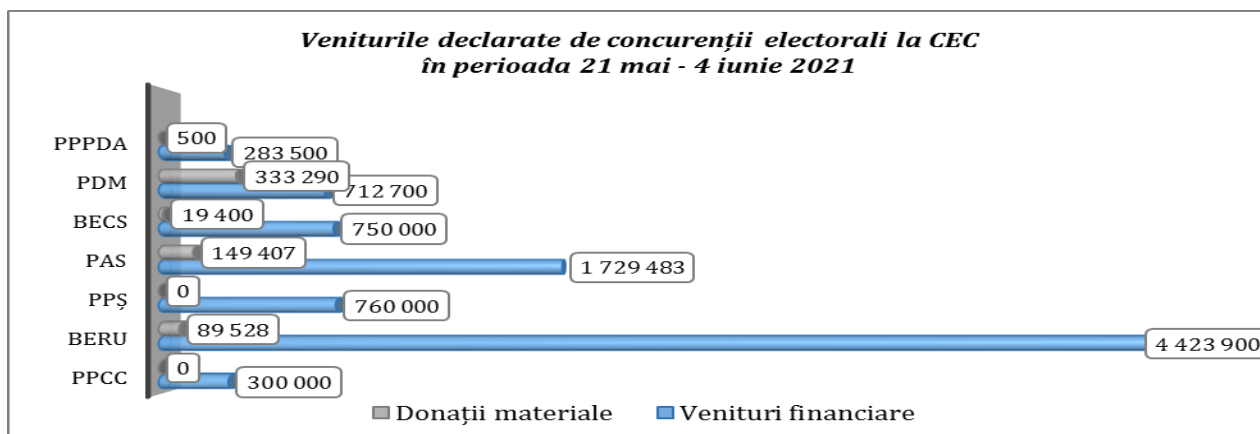
8.3.1. Veniturile declarate și proveniența acestora

În perioada 21 mai – 4 iunie 2021, 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA) au declarat venituri totale în valoare de **9 551 708 lei** (inclusiv donațiile în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii)⁹⁵. Dintre acestea, 47% au fost declarate de BERU, 20% – de PAS, 11% – de PDM, câte 8% – de BECS și PPȘ, iar câte 3% – de PPCC și PPPDA (a se vedea graficul nr. 5).

⁹³ [Hotărârea](#) CEC nr. 4975 din 8 iunie 2021 cu privire la rapoartele privind veniturile și cheltuielile concurenților electorali în campania electorală pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, la situația din 21 și 28 mai 2021.

⁹⁴ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor parlamentare anticipate din data de 11 iulie 2021, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4817 din 5 mai 2021.

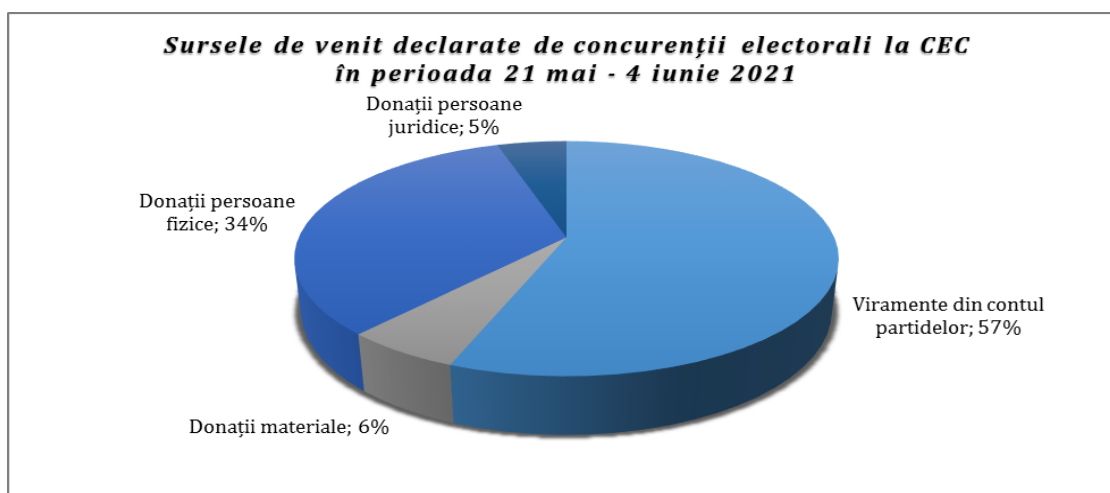
⁹⁵ Soldul inițial total al concurenților la începutul campaniei a fost de 0 lei, iar soldul final total declarat la 4 iunie 2021 – 3 113 646 de lei.

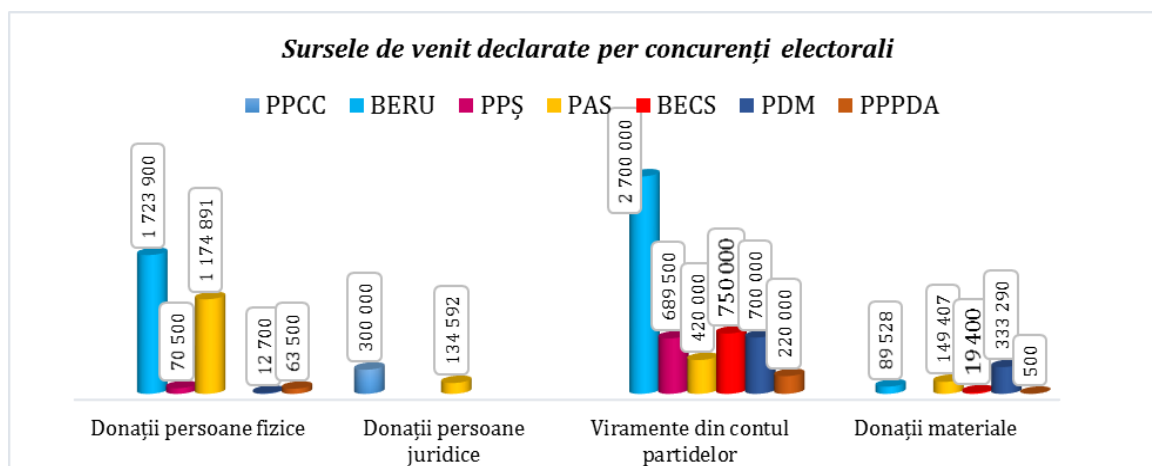
Veniturile declarate au fost acumulate din următoarele surse (a se vedea graficul nr. 6):

- 57% (5 479 500 de lei) au fost acumulate în urma transferării banilor din contul curent a 6 partide politice (PN, PPȘ, PAS, PSRM, PDM și PPPDA) în contul „Fond electoral” a 6 concurenți electorali – BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA (a se vedea graficul nr. 6);
- 34% (3 045 491 de lei) au fost acumulate din donațiile persoanelor fizice, inclusiv ale persoanelor fizice cetățeni ai Republicii Moldova care se află peste hotare (168 383 de lei);
- 5% (434 592 de lei) au fost acumulate din donațiile efectuate de persoane juridice;
- 6% (592 125 de lei) – din donațiile în mărfuri, lucrări sau servicii (a se vedea graficul nr. 6).

Graficul nr. 6

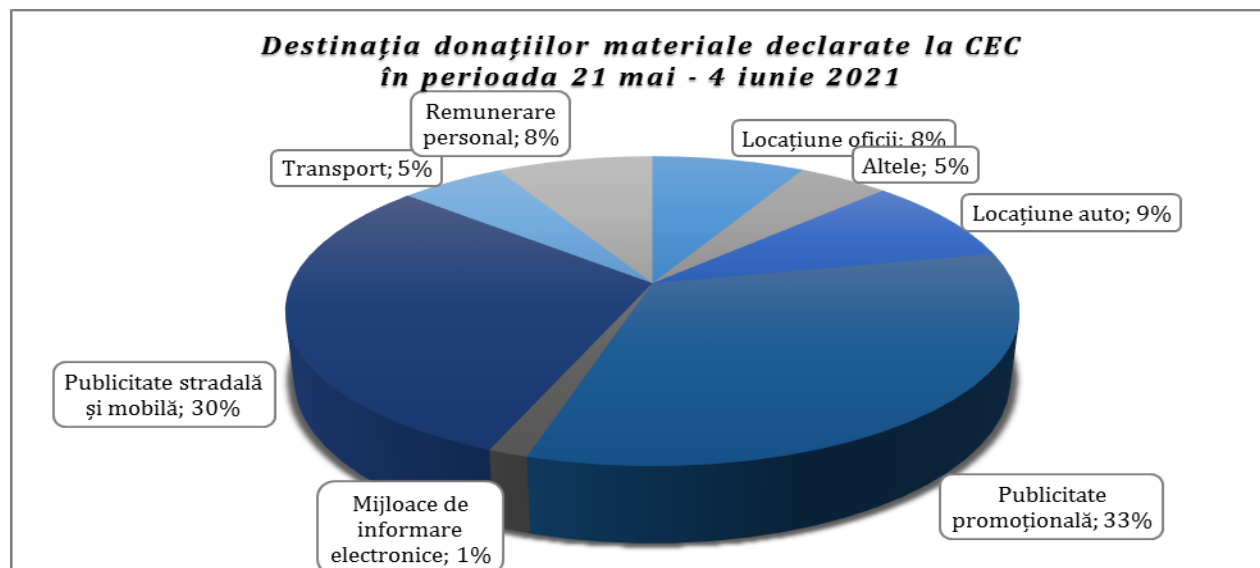
Graficul nr. 7

În urma verificării donațiilor recepționate de concurenți în contul „Fond electoral”, s-a constatat că au fost respectate plafoanele legale maxime stabilite atât pentru donațiile persoanelor fizice (transfer și numerar), cât și pentru persoanele juridice (transfer).

În privința donațiilor materiale declarate, menționăm că în urma repartizării acestora în funcție de destinația cheltuielilor declarate, s-a constatat că 33% dintre acestea au fost pentru publicitatea promoțională, 30% – pentru publicitatea stradală și mobilă, iar 17% – pentru servicii de locațiune (birouri, automobile) – a se vedea graficul nr. 8.

Graficul nr. 8

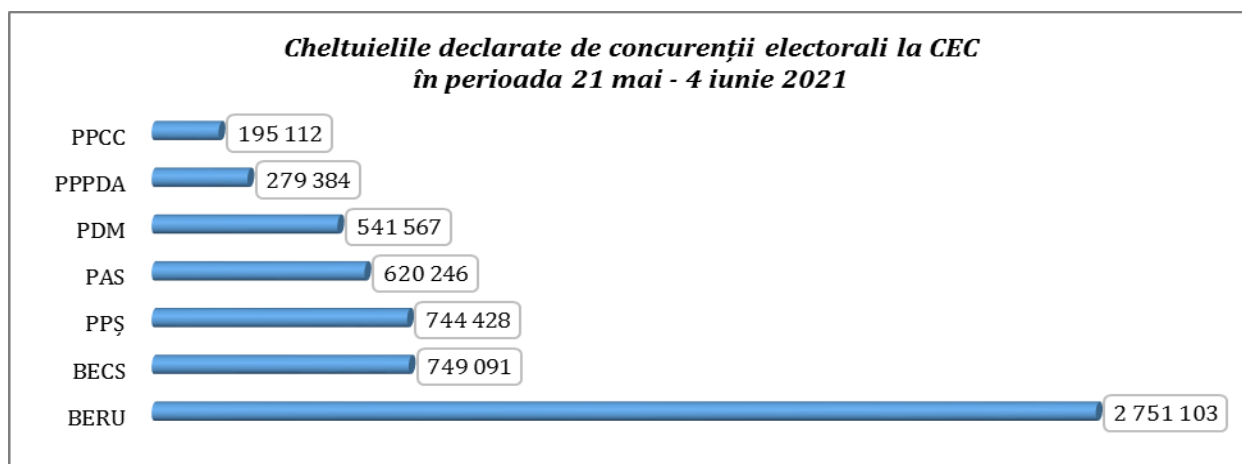

Cu referire la declararea donațiilor materiale sau a celor care provin din servicii cu titlu gratuit, ca și în rapoartele anterioare de observare a alegerilor, reiterăm că, în opinia Promo-LEX, donațiile respective sunt o practică pozitivă de asigurare a transparenței campaniei electorale. În plus, această măsură este una bună, dacă nu există posibilitatea deschiderii unui cont bancar special destinat veniturilor și cheltuielilor din campania electorală. Totuși, această practică pare să fie una simbolică, din moment ce cuantumul estimat pentru aceste donații nu sunt incluse la balanța raportului, la rubrica rulaje financiare, atât ca sursă de finanțare (cu indicarea persoanelor fizice sau juridice ce au donat, a sursei de proveniență a acestor donații), cât și la cheltuieli (destinațiile de cheltuieli).

În opinia Promo-LEX, declararea acestor donații în mod arbitrar, fără instrucțiuni clare și exhaustive elaborate de CEC, riscă să diminueze corectitudinea raportării și să servească drept o modalitate de a ocoli rigorile impuse pentru verificarea fluxurilor financiare din contul „Fond electoral”.

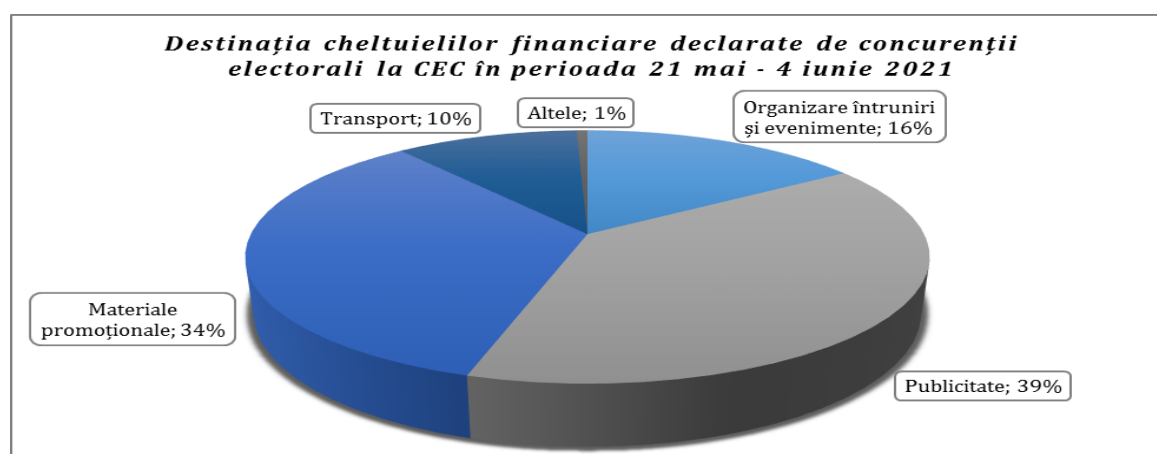
8.3.2. Cheltuielile declarate și destinația acestora

În perioada de raportare, 7 concurenți electorali (PPCC, BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM și PPPDA) au raportat cheltuieli financiare totale în valoare de 5 880 932 de lei (a se vedea graficul nr. 9). Dintre acestea, 47% din cheltuielile financiare declarate au fost ale BERU, câte 13% – ale BECS și PPȘ, 11% – ale PAS, 9% – ale PDM, 5% – ale PPPDA și 3% – ale PPCC.

În graficul nr. 10 sunt reflectate cheltuielile financiare declarate la CEC în funcție de destinația acestora. Astfel, constatăm că din totalul cheltuielilor raportate, 39% au fost efectuate în scop de publicitate electorală, 34% – pentru materialele promoționale (programul electoral, postere, pliante, afișe etc.), iar 16% – pentru organizarea evenimentelor electorale.

Graficul nr. 10

8.4. Cheltuielile concurenților electorali estimate de Promo-LEX

Estimările Promo-LEX pentru activitățile electorale desfășurate de concurenți cuprind perioada 21 mai 2021 – 4 iunie 2021 (primele două săptămâni de campanie electorală care au fost raportate la CEC la 28 mai 2021 și, respectiv, 4 iunie 2021). Activitățile electorale au fost contabilizate pentru fiecare concurent electoral de la momentul înregistrării în cursa electorală și până la 4 iunie 2021.

Ulterior, cheltuielile estimate de Promo-LEX au fost contrapuse cu cheltuielile declarate la CEC în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale (inclusiv donațiile materiale). Ca rezultat, au fost identificate 6 categorii de cheltuieli în baza cărora estimările Promo-LEX diferă semnificativ de informația din rapoartele privind finanțarea campaniei electorale prezentate la CEC.

Cu referire la acest aspect, menționăm însă că concurenții electorali în privința cărora au fost estimate cheltuieli care diferă de informația prezentată la CEC (cheltuieli estimate de Promo-LEX drept neraportate) urmează să raporteze cheltuielile totale suportate în campania electorală în rapoartele viitoare sau, eventual, în raportul final care va fi depus la autoritatea electorală până la 9 iulie 2021 (2 zile înainte de ziua alegerilor).

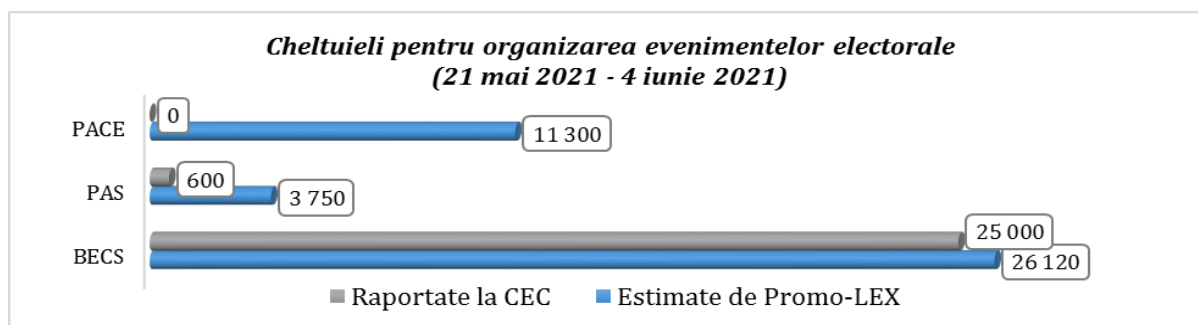
În același context, menționăm că la estimarea cheltuielilor, Promo-LEX aplică prețurile de piață

minime identificate pentru serviciile, bunurile și lucrările aplicate de concurenți în scop de agitație electorală. Totuși, considerăm că pot exista unele divergențe dintre costurile aplicate de Promo-LEX și cele indicate de concurenții electorali (atât la raportarea cheltuielilor financiare, cât și a cheltuielilor din donații materiale).

8.4.1. Estimarea cheltuielilor pentru organizarea evenimentelor electorale

În baza formularelor de raportare ale OTL, pentru perioada 21 mai – 4 iunie 2021, Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate de 3 concurenți electorali (PACE, BECS și PAS) pentru organizarea evenimentelor electorale⁹⁶ în valoare de minimum **15 570 de lei** (a se vedea graficul nr. 11).

Graficul nr. 11

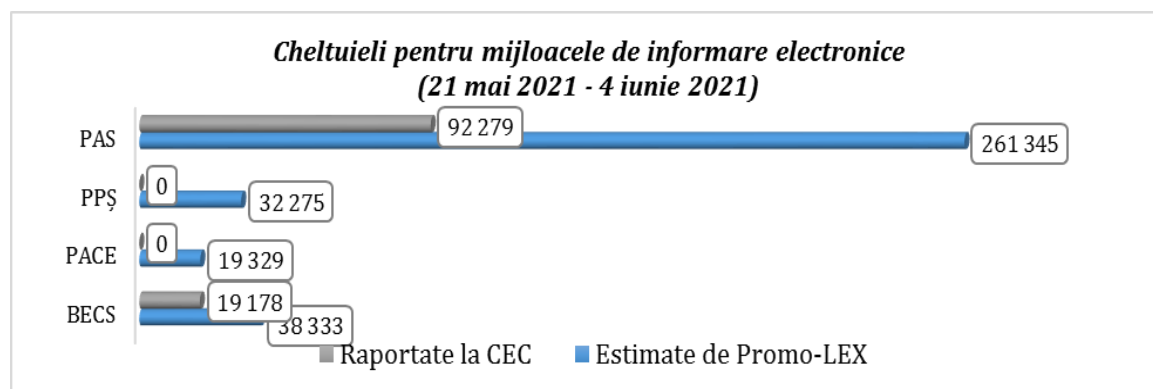

Prin urmare, constatăm că cele mai multe cheltuieli neraportate pentru organizarea evenimentelor au fost în cazul PACE (11 300 de lei), PAS (3 150 de lei) și BECS (1 120 de lei).

8.4.2. Estimarea cheltuielilor de publicitate prin intermediul mijloacelor de informare electronice

În perioada 21 mai – 4 iunie 2021, observatorii Promo-LEX au raportat activități de promovare a concurenților electorali prin intermediul rețelelor de socializare (publicitate sponsorizată), promovarea spoturilor video electorale⁹⁷, rularea bannerelor online⁹⁸ și organizarea conferințelor de presă⁹⁹. Ca rezultat, au fost estimate cheltuieli totale neraportate de 4 concurenți electorali (PACE, BECS, PAS și PPȘ) în valoare de minimum **239 825 de lei** (a se vedea graficul nr. 12).

Graficul nr. 12

Prin urmare, constatăm că cele mai multe cheltuieli neraportate pentru publicitatea electorală prin intermediul mijloacelor electronice au fost în cazul PAS (169 066 de lei), PPȘ (32 275 de lei), PACE

⁹⁶ Cheltuieli pentru recuzita utilizată în cadrul evenimentelor (sonorizare, lumini), pentru chiria localului, moderator, animatori, reflectarea evenimentului în mass-media etc.

⁹⁷ PAS – cel puțin 3 spoturi video editate profesionist.

⁹⁸ Bannere online pe paginile de internet au fost raportate pentru BERU, PPȘ, PAS, BECS, PDM, PPPDA, PUN și PACE.

⁹⁹ PAS – 4 conferințe difuzate pe www.privesc.eu, BECS – cel puțin 1 etc.

(19 329 de lei) și BECS (19 155 de lei).

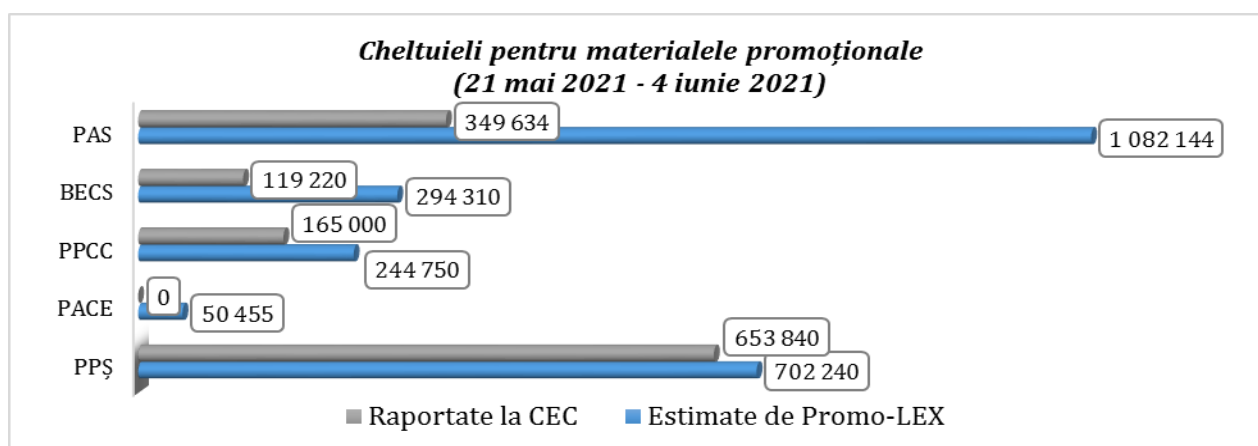
8.4.3. Estimarea cheltuielilor pentru materiale promoționale

Observatorii Promo-LEX au raportat despre distribuirea de către concurenții electorali a materialelor promoționale, tipărite în contextul desfășurării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 11 iulie 2021. Menționăm că, potrivit cadrului legal, fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit¹⁰⁰, informație care, de asemenea, este colectată și raportată de observatori.

În acest context, menționăm că la 5 iunie 2021, observatorii Promo-LEX au raportat că agitatorii PPPDA distribuiau materiale electorale care conțineau o dată ulterioară evenimentului desfășurat (la 5 iunie 2021 au fost distribuite afișe și flyere a căror dată de tipar este 7 iunie 2021). Prin urmare, constatăm indicarea eronată a informației privind data tipăririi materialului electoral.

Pentru materialele electorale raportate în perioada 21 mai – 4 iunie 2021, identificate și contabilizate în baza informației furnizate de observatorii Promo-LEX, au fost estimate cheltuieli totale neraportate de cel puțin **1 086 205 lei** pentru tipărirea materialelor promoționale (ziare, postere, flyere, invitații la întruniri, tricouri, chipiuri etc.)¹⁰¹. În graficul nr. 13 sunt reflectate cheltuielile respective pentru fiecare candidat.

Graficul nr. 13

Prin urmare, constatăm că cele mai multe cheltuieli neraportate pentru materialele promoționale au fost în cazul PAS (732 510 lei), BECS (175 090 de lei), PPCC (79 750 de lei), PACE (50 455 de lei) și PPȘ (48 400 de lei).

8.4.4. Estimarea cheltuielilor pentru publicitate stradală și mobilă

La cheltuielile pentru publicitatea stradală și mobilă sunt contabilizate toate datele din teritoriu privind corturile, bannerele, billboardurile etc. utilizate de concurenții electorali în scop de promovare electorală.

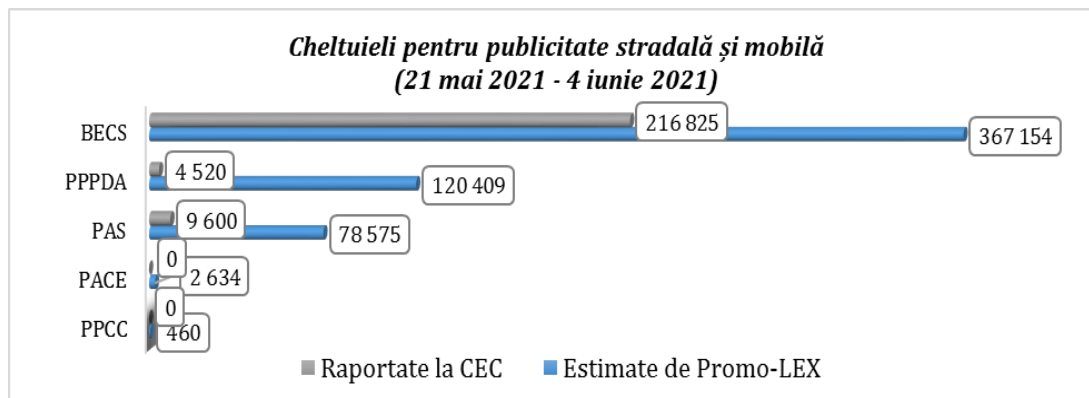
În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, pentru perioada 21 mai – 4 iunie 2021, au fost

¹⁰⁰ Art. 70, alin. (6) din [Codul electoral](#).

¹⁰¹ În cazul PAS, au fost raportate ziare tipărite într-un tiraj cumulată de 770 000 de exemplare (20, 21, 25 mai 2021, 4 iunie 2021), afișe AA3 (60 000 de exemplare din 3 iunie 2021), flyere într-un tiraj cumulată de 340 000 de exemplare (22, 25 și 27 mai 2021), pliante cu un tiraj de 500 000 de exemplare (3 iunie 2021), tricouri (cel puțin 600), chipiuri (cel puțin 150) etc. În cazul BECS, au fost raportate afișe A4 cu un tiraj cumulată de 600 000 de exemplare (22 mai și 2 iunie 2021), afișe A3 cu un tiraj de 2 000 de exemplare (28 mai 2021), calendare, invitații, veste (cel puțin 160), tricouri (cel puțin 210), geți etc. În cazul PPȘ, au fost raportate ziare tipărite într-un tiraj cumulată de 300 000 de exemplare (26 mai 2021), flyere și pliante (24 mai 2021), broșuri – 175 000 de exemplare (27 mai 2021) etc. În cazul PPCC, au fost raportate ziare tipărite într-un tiraj cumulată de 150 000 de exemplare (28 mai 2021), afișe A3 – 2 000 de exemplare (31 mai 2021), tricouri etc.

estimate cheltuieli neraportate de 5 concurenți electorali¹⁰² pentru publicitatea stradală și mobilă în valoare de cel puțin **338 287 de lei** (a se vedea graficul nr. 14).

Graficul nr. 14

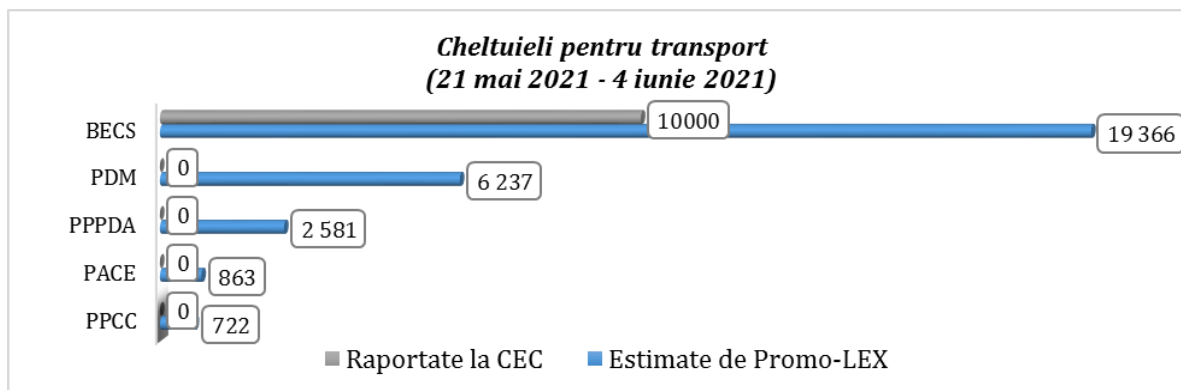

Prin urmare, constatăm că cele mai multe cheltuieli neraportate pentru publicitatea stradală și mobilă au fost în cazul BECS (150 329 de lei), PPPDA (115 889 de lei), PAS (68 975 de lei), PACE (2 634 de lei) și PPCC (460 de lei).

8.4.5. Estimarea cheltuielilor de transport

În perioada de referință, observatorii Promo-LEX au raportat activități de campanie care au implicat deplasarea concurenților electorali sau a persoanelor detașate/delegate de aceștia în localitățile Republicii Moldova, ceea ce a implicat efectuarea cheltuielilor pentru transport (cel puțin pentru combustibil). Ca rezultat, au fost estimate cheltuieli totale neraportate de 5 concurenți electorali în valoare de cel puțin **19 769 de lei** (a se vedea graficul nr. 15).

Graficul nr. 15

Prin urmare, constatăm că cele mai multe cheltuieli neraportate pentru transport au fost în cazul BECS (9 366 de lei), PDM (6 237 de lei), PPPDA (2 581 de lei), PACE (863 de lei) și PPCC (722 de lei).

8.4.6. Estimarea cheltuielilor de delegare/detașare de persoane

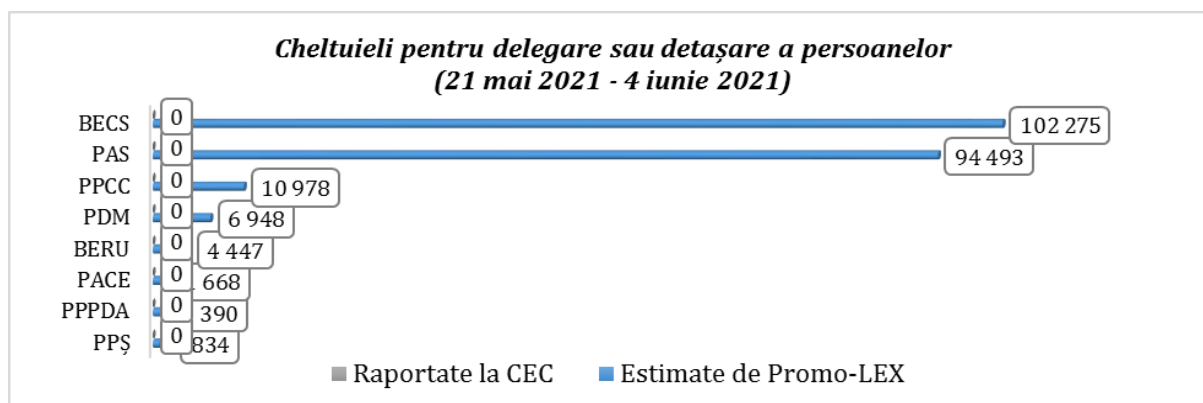
Estimarea cheltuielilor de delegare/detașare de persoane este efectuată în baza cazurilor raportate de observatori cu implicarea agitatorilor în activități de campanie electorală pentru un anumit concurent electoral (1 agitator/1zi – 1 caz). Prețul minim de estimare a costurilor respective este

¹⁰² În cazul BECS, au fost raportate cel puțin 38 de billboarduri, cel puțin 98 de corturi, cel puțin 20 de bannere etc. În cazul PAS, au fost raportate cel puțin 15 bannere, cel puțin 63 de corturi etc. În cazul PPPDA, au fost raportate bannere cu un tiraj cumulată de 500 de exemplare (din 2 și 3 iunie 2021) etc.

stabilit în baza cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real¹⁰³. Astfel, menționăm că în anul 2021, salariul minim este de 2 935 de lei, iar o oră de lucru costă minimum 17,37 lei.

În perioada de observare, au fost raportate cel puțin 1 605 cazuri¹⁰⁴ de implicare a agitatorilor în activități de campanie electorală, fiind estimate cheltuieli neraportate de cel puțin 223 031 de lei (a se vedea graficul nr. 16).

Graficul nr. 16

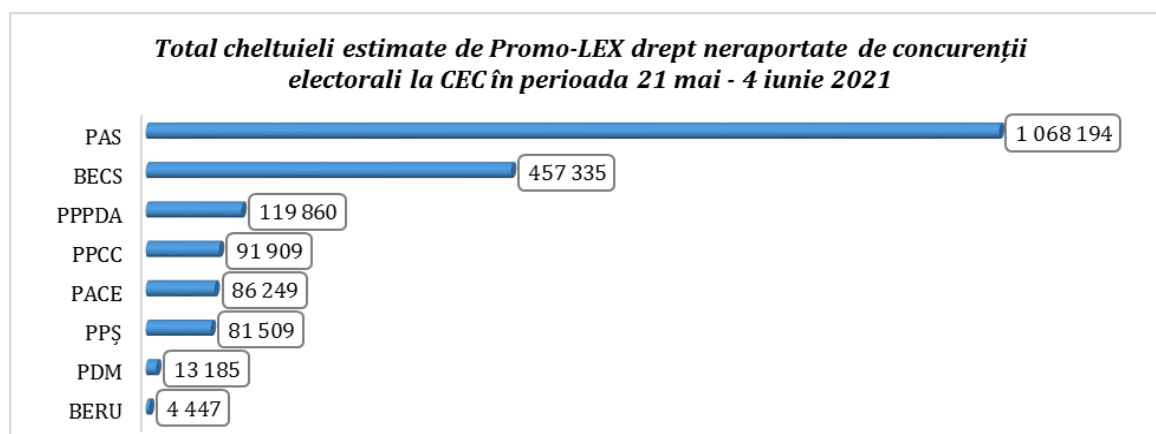

Prin urmare, constatăm că cele mai multe cheltuieli neraportate pentru delegarea/detașarea de persoane au fost estimate pentru BECS (102 275 de lei), PAS (94 493 de lei), PPCC (10 978 de lei), PDM (6 948 de lei), BERU (4 447 de lei), PACE (1 668 de lei), PPPDA (1 390 de lei) și PPȘ (834 de lei).

8.4.7. Concluzii privind cheltuielile estimate de Promo-LEX

În contextul celor expuse, constatăm că pentru primele două săptămâni de campanie electorală, Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate de cel puțin **1 922 687 de lei** (a se vedea graficul nr. 17). Astfel, în proporție de 56% de cheltuieli estimate ca neraportate este vizat PAS, 24% – BECS, 6% – PPPDA.

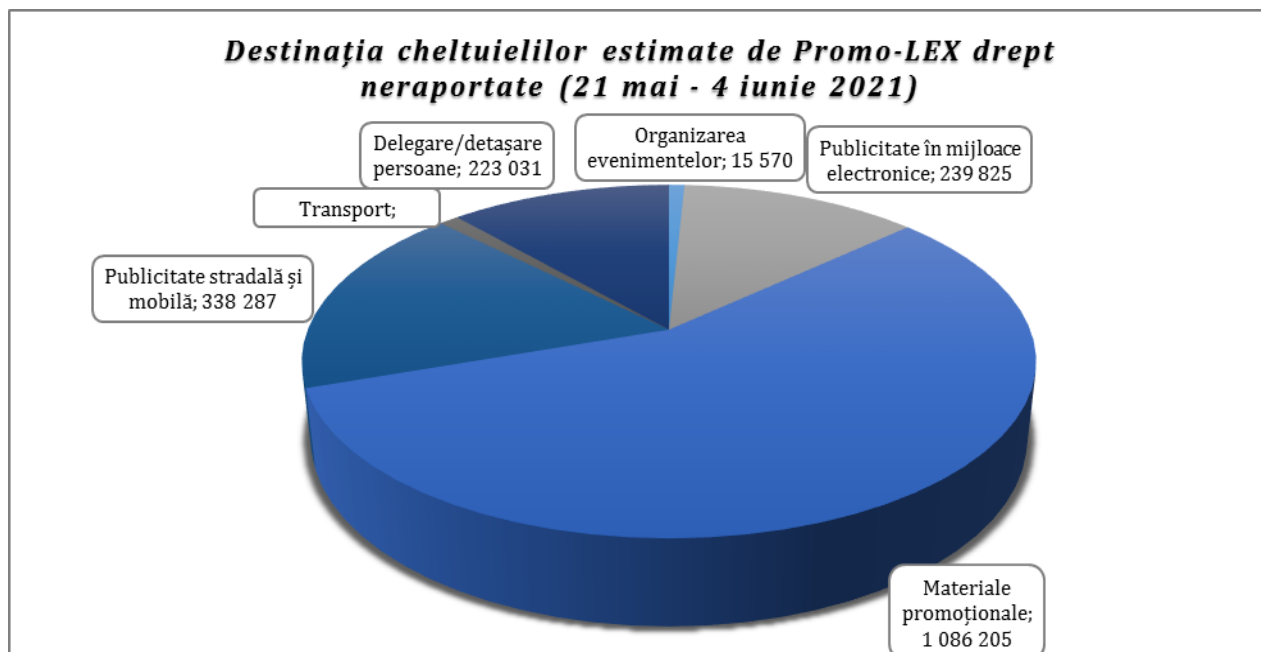
Graficul nr. 17

În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, constatăm că cele mai multe au fost pentru materialele promoționale (56%), urmate de cheltuielile pentru publicitate stradală și mobilă (18%) – a se vedea graficul nr. 18.

¹⁰³ [Hotărârea](#) Guvernului nr. 165 din 9 martie 2010 cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real.

¹⁰⁴ PPCC (79), BERU (32), PPȘ (6), PAS (680), BECS (736), PDM (50), PPPDA (10) și PACE (12).

IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

În cadrul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, în perioada 25 mai – 7 iunie 2021, Asociația Promo-LEX a identificat cel puțin 36 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în spațiul public, în mass-media și în mediul online din Republica Moldova. Astfel, față de perioada precedentă de monitorizare, numărul cazurilor de discurs de ură și instigare la discriminare a crescut cu circa 33%.

Cele mai multe cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare sunt generate în mediul online și sunt îndreptate, de cele mai multe ori, împotriva concurenților electorali, a membrilor de partid și a simpatizanților acestora.

În perioada de referință, CEC a propus concurenților electorali și reprezentanților mass-mediei semnarea unui Cod de conduită, care include și prevederi ce țin de discursul public și incitarea la ură. Codul a fost semnat până la 8 iunie 2021 doar de doi concurenți – PPȘ și PDM.

9.1. Constatări generale

Spațiul de manifestare. Mediul online rămâne în continuare spațiul cel mai des utilizat pentru transmiterea mesajelor intolerante (rețelele de socializare – 16 cazuri și presa online – 11 cazuri). Alte opt cazuri au fost înregistrate la posturile TV, iar un caz – pe pagina web a unui partid politic.

Criteriile care au stat la baza discursului de ură. Criteriile care au stat la baza cazurilor de discurs de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, sex/gen, vârstă, opinie, culoare, naționalitate, origine etnică, orientare sexuală, dizabilitate, limbă și domiciliu.

Grupuri afectate. Grupurile cele mai afectate de acest tip de discurs au fost: concurenții electorali, politicienii, membrii partidelor politice și simpatizanții acestora și femeile. Alte grupuri sociale afectate de acest tip de discurs au fost: romii, bărbații, persoanele LGBTI, persoanele cu dizabilități, rușii/vorbitorii de limba rusă, românii/vorbitorii de limba română, locuitorii din stânga Nistrului, evreii.

9.2. Intoleranța generată de către concurenți electorali/politicieni

În perioada de raportare, cel puțin trei candidați au utilizat forme intolerante de exprimare: Vasile Costiuc (PPDA) – 4 cazuri, Igor Dodon (BECS) și Dorin Chirtoacă (AUR) – câte un caz.

Cazurile generate de către **Vasile Costiuc** au fost înregistrate în mediul online (rețele de socializare). Mesajele au fost îndreptate împotriva politicienilor/concurenților electorali și a simpatizanților acestora și au luat forma discursului instigator la violență, dar și a discursului age-ist.

Exemplul de mai jos a avut la bază criteriul vârstei, iar mesajul a fost îndreptat împotriva Zinaidei Greceanii. Aceasta din urmă a fost ridiculizată prin utilizarea expresiei „baba” și asocierea cu Muma-Pădurii, un personaj din mitologia românească:

Acesta este transportul Babei Zâna, ea se suie pe mătură și zboară [...] ea când vine la Parlament, în dreapta, lasă mătura¹⁰⁵.

Pe data de 01.06.2021, la postul REN TV Moldova, în cadrul emisiunii „Эксклюзивное интервью”¹⁰⁶, **Igor Dodon** a utilizat injuria „сукин сын” (n.t. pui de cățea) în raport cu Maia Sandu:

ID: [...] но здесь есть указ, подписанный ранее президентом, и она аннулировала другим указом – то что нельзя по Конституции и все западные послы, и Хоган, Михалко и так далее – все молчат в тряпочку.

¹⁰⁵ <https://www.facebook.com/PartidulDemocratiaAcasa/videos/134632352066790>

¹⁰⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=c6cmd-Dg8ul>

M: Потому что это другое.

ID: Потому что это свои... сукин сын – но наш, как говорят...

9.3. Intoleranța promovată împotriva concurenților electorali/politicienilor

Din cele 36 de cazuri de mesaje intolerante înregistrate de Promo-LEX, în 22 de cazuri au fost vizați cel puțin 10 concurenți electorali (Igor Dodon – BECS (6 cazuri), Vladimir Voronin – BECS (2 cazuri); Adrian Cheptonar – PAS, Alexandru Slusari – PPPDA, Bogdan Țirdea – BECS, Dorin Chirtoacă – AUR, Igor Grosu – PAS, Natalia Davidovici – PAS, Nicolae Pascaru – BECS și Vlad Batrîncea – BECS – câte un caz) și Maia Sandu, Președinta Republicii Moldova (6 cazuri).

Alte opt cazuri i-au vizat pe susținătorii PAS, PN, PPPDA și BECS.

De cele mai multe ori, mesajele îndreptate împotriva concurenților electorali, a membrilor partidelor politice și a simpatizanților acestora au luat forma sexismului, a asocierilor negative prin utilizarea stereotipurilor și prejudecăților cu privire la persoanele cu dizabilități mintale și locomotorii, precum și a persoanelor LGBTI, a mesajelor rasiste, a injuriilor, denigrărilor și dezumanizării.

Un exemplu în acest sens este și afirmația lui Anatol Arhire, ex-deputat în Parlamentul Republicii Moldova în legislatura 2009–2010, publicată pe canalul de YouTube al Ziarului Timpul, pe data de 27.05.2021, cu referire la candidatul de pe lista PAS Adrian Cheptonar:

Adrian Cheptonar și acum prezum că este ofițer încadrat la securitate, a fost băgat la administrația Primăriei Ungheni sub fusta primarului Ambros, pentru că pe acolo multă lume se mișcă, iese, și așa mai departe¹⁰⁷.

Pe de altă parte, ridiculizarea concurenților a avut loc prin asocierea acestora cu imaginea femeilor în general sau a femeilor rome, în special. Cele mai multe cazuri au luat forma meme-urilor publicate și promovate pe paginile rețelelor de socializare, așa cum se poate vedea în următorul exemplu, publicat pe Facebook¹⁰⁸, pe data de 04.06.2021:

Și utilizarea limbajului discriminatoriu, prin asocierea negativă cu persoanele cu dizabilități mintale în raport cu politicienii/concurenții electorali, are drept scop ridiculizarea și denigrarea acestora. Un exemplu în acest sens este articolul „Бурлаки на русских танках”, publicat pe pagina web a Partidului Comuniștilor din Republica Moldova, www.pcrm.md, pe data de 28.05.2021, care a fost îndreptat împotriva lui Alexandru Slusari, candidat pe listele PPPDA:

Сказано круто, но поскольку Слусарь давно обрёл в Молдове репутацию городского дурачка, в очередной раз выпущенного из психбольницы на побывку — людей попугать, себя потешить — на его слова никто внимания не обратил¹⁰⁹.

O altă formă de denigrare a concurenților electorali este asocierea negativă cu persoanele LGBTI. Vlad Batrîncea a fost vizat de un astfel de mesaj, care a luat forma unei imagini ce a însoțit articolul „Vlad Bătrîncea, fruntaș comunist și repetent la școală. Acuzat că face parte din comunitatea gay LGBTQ”, publicat pe www.timpul.md, pe data de 03.06.2021¹¹⁰.

9.4. Semnarea Codului de conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare din 11 iulie 2021

La 7 iunie 2021, CEC a propus concurenților electorali și reprezentanților mass-mediei semnarea Codului de conduită privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale la alegerile parlamentare din 11 iulie 2021. Față de alegerile prezidențiale din anul 2020, CEC a inclus un nou

¹⁰⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=BkrtC8e3Blk&t=77s>

¹⁰⁸ <https://www.facebook.com/iurii.apostolov.5/posts/249891493602244>

¹⁰⁹ http://www.pcrm.md/main/index_md.php?action=news&id=17559

¹¹⁰ <https://www.timpul.md/articol/vlad-batrincea-frunta-comunist-i-repent-la-coala--acuzat-ca-face-parte-din-comunitatea-gay-lgbtq-164365.html>

articol (art.5) cu privire la definirea discursului public și incitarea la ură și discriminare¹¹¹. În perioada de referință a raportului, Codul a fost semnat doar de doi concurenți electorali (PPȘ și PDM).

Deși este un document elaborat sub egida autorității responsabile de buna desfășurare a alegerilor, respectarea obligațiilor potrivit Codului a fost lăsată la discreția concurenților electorali și a reprezentanților mass-mediei, iar CEC nu și-a asumat niciun rol de intervenție în acest sens. Documentul nu conține sancțiuni cu privire la nerespectarea acestuia. Totodată, procesul de dezbateră a încălcărilor va putea fi demarat doar în urma sesizării a cel puțin ¼ din semnatori, ceea ce ar putea determina, pe de o parte, ineficiența examinării încălcărilor, iar, pe de altă parte, limitarea posibilității de a examina o sesizare depusă de către un singur semnatar. De asemenea, Codul nu conține prevederi care să permită autosesizarea CEC în cazurile de discurs de ură și instigare la discriminare.

¹¹¹ [Codul de Conduită](#) privind desfășurarea și reflectarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021

X. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ

Asociația Promo-LEX desfășoară o campanie de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot. Campania include dezbateri electorale; crearea și diseminarea materialelor informative și a două spoturi video; activități de informare și mobilizare apolitică online etc. De asemenea, Asociația Promo-LEX a oferit patru granturi pentru proiecte de promovare a participării la vot a cetățenilor.

În perioada supusă observării, CICDE și CEC au instruit față în față membrii și contabilii consiliilor electorale, precum și au asigurat pregătirea online a judecătorilor pe subiectul examinării și soluționării litigiilor electorale. În ceea ce privește activitățile de informare, au fost constatate: participarea membrilor CEC la emisiuni TV, elaborarea și lansarea de către CICDE a unui material video privind accesibilitatea și egalitatea votului; lansarea unui curs de educație civică și electorală.

10.1. Campania Promo-LEX de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot

În contextul alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, Asociația Promo-LEX desfășoară o campanie de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot. Grupul-țintă al campaniei sunt cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot, inclusiv cei din regiunea transnistreană și din diasporă. Obiectivul general al campaniei este de a contribui la sporirea nivelului de participare a cetățenilor la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și de a promova un vot informat și conștient. Campania se desfășoară în perioada iunie-iulie 2021 și include dezbateri electorale; crearea și diseminarea a două spoturi video; activități de informare și mobilizare apolitică online etc.

De asemenea, Asociația Promo-LEX a oferit patru granturi, în valoare totală de 47,607.00 de dolari SUA, organizațiilor neguvernamentale și de media, pentru proiecte de promovare a participării la vot a cetățenilor Republicii Moldova în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021. Granturile au fost acordate următoarelor organizații:

- *Asociația Obștească „Academia Rocket”* – va produce 80 de videoclipuri informative, de tip KOMETA, în limbile română și rusă, cu privire la campania electorală, concurenții electorali, procedurile electorale etc. De asemenea, vor fi create și promovate 50 de poze-citat și 50 de stories, care vor reflecta campania electorală. Toate materialele vor fi promovate pe rețele de socializare. Grupul-țintă al proiectului îl constituie alegătorii cu vârsta cuprinsă între 18 și 34 de ani.
- *Asociația Obștească „Asociația pentru Democrație Participativă” (ADEPT)* – va realiza o campanie de informare care va include următoarele activități: dezvoltarea și actualizarea rubricii analitice *Votarea peste hotarele Republicii Moldova* pe platforma alegeri.md; distribuirea informațiilor tematice pe rețelele sociale; două videobloguri (vloguri) și Instagram Stories cu Dorin Galben și Banca de Bancuri; un videoreportaj realizat în colaborare cu *Ziarul de gardă* și postări tematice pe rețele de socializare. Grupul-țintă al proiectului îl constituie alegătorii din diasporă.
- *ICS Reforma Art SRL (Jurnal TV)* – campania Jurnal TV de informare și mobilizare apolitică a alegătorilor prevede producerea și difuzarea unui spot video de încurajare a participării la vot; promovarea a 15 videoclipuri testimoniale de îndemn de a ieși la vot cu prezentatorii Jurnal TV; șapte materiale explicative despre atribuțiile Parlamentului și procesul electoral; și 10 materiale video explicative cu profilul deputaților și fracțiunilor care vor accede în Parlament. Grupul-țintă al proiectului îl constituie cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot din țară, din regiunea transnistreană și din diasporă.
- *Interact Media SRL (platforma media Agora)* – în cadrul proiectului, pe pagina www.agora.md, va fi creată rubrica *Alegeri parlamentare 2021*, la accesarea căreia cititorii vor avea acces la știri grupate în baza tagurilor *Alegeri 2021*, *Alegeri parlamentare anticipate*. De asemenea, vor fi produse cel puțin 45 de știri cu privire la campania electorală, concurenții electorali etc. și 5 interviuri video live realizate în studioul Agora cu participarea concurenților electorali. Pentru ziua alegerilor va fi creat un modul *Live text*, care va prezenta desfășurarea alegerilor la minut și va avea integrate

infografice interactive cu rezultatele alegerilor în timp real. Toate materialele produse în cadrul proiectului vor fi promovate pe rețelele sociale. Grupul-țintă al proiectului îl constituie alegătorii tineri, inclusiv cei din diasporă.

În perioada de raportare, Asociația „Academia Rokit” a creat și a promovat 10 poze-citat¹¹² și 8 videouri informative¹¹³, tip KOMETA, cu privire la campania electorală. Asociația ADEPT a elaborat și a promovat un infografic¹¹⁴ despre formula de repartizare a mandatelor de deputat în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din 2021.

Suplimentar, în cadrul Proiectului „Suport pentru informarea cetățenilor și observarea civică a alegerilor parlamentare anticipate din 2021 în secțiile de votare create pentru alegătorii din regiunea transnistreană”, Asociația Promo-LEX a dat startul campaniei de informare și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot din regiunea transnistreană. Campania își propune încurajarea participării la vot și a votării conștiente și include diseminarea materialelor informative și video, emisiuni talk-show, știri tematice etc.

10.2. Activități de instruire și informare a alegătorilor organizate de CEC și CICDE

Activități de instruire. În perioada supusă observării, CICDE și CEC au instruit față în față membrii și contabilii consiliilor electorale, iar în parteneriat cu Consiliul European la Chișinău a fost organizată în regim online masa rotundă privind sensibilizarea actorilor electorali și a mass-mediei față de combaterea utilizării abuzive a resurselor administrative în perioada electorală.

De asemenea, în parteneriat cu Institutul Național al Justiției, CEC/CICDE au asigurat pregătirea online a judecătorilor cu accent pe examinarea și soluționarea litigiilor electorale, cadrul internațional și național privind utilizarea abuzivă a resurselor administrative în perioada electorală.

La 26 mai 2021, CICDE a deschis înscrierea la cursul „Alegerile parlamentare. Aspecte generale” cu accent pe subiecte cum sunt: ciclul electoral; prevederi legale privind alegerile parlamentare; administrația electorală și părțile interesate în procesul electoral.

În vederea monitorizării procesului electoral în Republica Moldova și în afara ei, CICDE, în comun cu Centrul de Consultanță și Educație Civică, a lansat cea de-a IV-a ediție a programului de practică electorală. Programul este destinat persoanelor care au cel puțin 18 ani și va cuprinde seminare de instruire privind instigarea la ură; accesibilitatea procesului electoral; participarea la ședințele CECE și BESV; monitorizarea și observarea procesului electoral pe toată perioada programului de practică.

Activități de informare. În perioada de referință, membrii CEC au participat la patru emisiuni (TV și radio), „Moldova în direct”¹¹⁵, „Punctul pe AZi”¹¹⁶, Unimedia¹¹⁷ și platforma de dialog¹¹⁸ despre faptul cum decurge procesul de organizare a alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie.

Cu suportul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și al instituțiilor de învățământ superior, prin distribuirea informațiilor, autoritatea electorală a informat studenții și elevii cu drept de vot despre procedura și modalitățile de exercitare a dreptului la vot (exprimarea votului la orice SV deschisă în localitatea în care aceștia sunt înmatriculați, declararea locului nou de ședere până la 10 iunie inclusiv sau obținerea certificatului pentru drept de vot în perioada 21 iunie – 10 iulie).

La 1 iunie 2021, cu suportul USAID Moldova și PNUD Moldova, CICDE a lansat concursul de eseuri pentru copii și tineri cu genericul „De ce aș candida pentru Parlament?”. Eseurile urmează să reflecte

¹¹² De exemplu: <https://www.facebook.com/kometa.news/photos/a.1459507514110176/4178752295519004/>

¹¹³ De exemplu: <https://www.facebook.com/kometa.news/videos/218017299948472>

¹¹⁴ [Distribuirea mandatelor](#) de deputat în cazul aplicării sistemului proporțional explicat în 3 pași.

¹¹⁵ [Emisiunea](#) „Moldova în direct”, TV Moldova1.

¹¹⁶ [Emisiunea](#) „Punctul pe AZi”, TVR Moldova.

¹¹⁷ [Interviul](#) cu dl M. Lebedinschi pentru portalul de știri Unimedia.

¹¹⁸ [Platforma de dialog](#), Centrul de presă Sputnik Moldova.

viziunile și percepțiile copiilor și tinerilor despre viitorii deputați: interesul acestora de a deveni aleși ai poporului și gama problemelor pe care și-ar propune să le rezolve.

Cu privire la informarea alegătorilor, CICDE a elaborat și a lansat un material video cu informații despre accesul egal pentru toți la procesul electoral: accesibilitatea SV, accesul la informație pentru toate tipurile de dizabilități și crearea condițiilor de votare prin asigurarea cu lupa 3X și plicul trafaret.

De asemenea, a lansat un curs de educație civică și electorală „Alege parlamentul în 60 de minute”, care oferă informații de ansamblu privind organizarea și desfășurarea alegerilor parlamentare, precum și particularitățile sistemului proporțional, activitatea organelor electorale, ce trebuie să cunoască cel care alege și cel ales, procedura de numărare a voturilor și transformarea acestora în mandate de deputat.

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Definirea detaliată și exhaustivă a termenului „resurse administrative”, în conformitate cu prevederile standardelor internaționale în domeniu. Necesitatea extinderii perioadei de interzicere a utilizării resurselor administrative, respectiv a sancționării, nu doar pentru campania electorală, dar și pentru perioada electorală/preelectorală.
2. Reglementarea explicită a temeiurilor de refuz de deschidere a conturilor pentru concurenții electorali de către băncile comerciale, precum și a consecințelor legale asupra dreptului de a fi ales.
3. Revizuirea art. 52, alin. (8) din Codul electoral (utilizarea în scop de publicitate electorală a imaginilor ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste hotare, ori organizații internaționale) astfel, încât interdicțiile prevăzute să fie mai explicite și să țină cont în mod obligatoriu de cadrul general ce reglementează libertatea de exprimare.
4. Dezvoltarea cadrului legal cu privire la interzicerea implicării/utilizării imaginii cultelor religioase în perioada electorală, precum și a sancționării acestora.
5. Revizuirea criteriilor prevăzute la art. 31, alin. (3) din Codul electoral privind organizarea secțiilor de vot în străinătate astfel încât să se explice mai clar mecanismul de aplicare a acestora.

Comisiei Electorale Centrale:

6. Monitorizarea situației din zona de securitate și regiunea transnistreană pentru ca la necesitate să fie revizuită hotărârea privind constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din regiunea transnistreană cu scopul de a asigura organizarea acestora pe teritoriul aflat în aria controlului efectiv și deplin al autorităților constituționale.
7. Necesitatea soluționării sesizărilor sau cererilor care invocă încălcarea prevederilor electorale în termene restrânse, potrivit termenelor prescrise soluționării contestațiilor.
8. Includerea valorii donațiilor materiale și a detaliilor tehnice despre acestea în compartimentul II al raportului – rulajul mijloacelor bănești, astfel încât acestea să fie luate în calcul atât la venituri, cât și la cheltuieli.
9. Revizuirea abordării de calificare drept inadmisibilă a contestației pe motivul lipsei unei vătămări reale a dreptului personal de alegător sau de concurent electoral, or, orice încălcare electorală afectează dreptul alegătorilor de a-și forma o opinie sau dreptul concurenților electorali de a candida în condiții egale.

Consiliului Audiovizualului:

10. Reacționarea la toate cazurile de discurs de ură și aplicarea eficientă a prevederilor Codului serviciilor media audiovizuale privind discursul de ură, discursul sexist și măsurile de asigurare a egalității în produsele audiovizuale, inclusiv în campaniile electorale.

Partidelor politice și concurenților electorali:

11. Înregistrarea și implicarea activă în campania electorală a instituției „persoanelor de încredere” în calitate de persoane care fac agitație în favoarea lor și le reprezintă interesele în relațiile cu autoritățile publice, cu alegătorii, cu consiliile și birourile electorale.
12. Semnarea și respectarea Codului de conduită aprobat de către CEC.
13. Condamnarea discursului de ură și disocierea de mesajele intolerante generate de către membrii partidului politic.

ABREVIERI

alin. – alineatul

ANI – Autoritatea Națională de Integritate

APL – administrația publică locală

art. – articolul

AUR – Partidul Politic „ALIANȚA PENTRU UNIREA ROMÂNILOR”

BE – Blocul electoral

BECS – Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor

BERU – Blocul electoral „RENATO USATÎI”

BESV – birou electoral al secției de votare

BPR – Biroul politici de reintegrare

CEC – Comisia Electorală Centrală

CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul al II-lea

CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral

CNESP – Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică

CSS – Consiliul Suprem de Securitate

CUC – Comisia Unificată de Control

lit. – litera

MAEIE – Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

MO – Misiune de observare

MPSN – Mișcarea Profesioniștilor „Speranța-Надежда”

MSMPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

mun. – municipiu

nr. – număr

OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

OTL – observator pe termen lung

OTS – observator pe termen scurt

PACE – Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa „PACE”

PAS – Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”

pct. – punctul

PDCM – Partidul Politic „Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei”

PDM – Partidul Democrat din Moldova

PLD – Partidul Legii și Dreptății

PP – partid politic

PPCC – Partidul Politic „Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic”

PPDA – Partidul Politic „Democrația Acasă”
PPN – Partidul Politic „NOI”
PPP – Partidul Politic „Patria”
PPPDA – Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”
PPȘ – Partidul Politic „Șor”
PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
PUN – Partidul Politic „Partidul Unității Naționale”
PVE – Partidul Politic „Partidul Verde Ecologist”
RFE – Registrul funcționarilor electorali
SIS – Serviciul de Informații și Securitate
SPCSB – Serviciul prevenirea și combaterea spălării banilor
SV – secție de votare
UAT – unitate administrativ-teritorială
USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

ANEXE

Anexa nr. 1. Observatorii acreditați în perioada 12 mai – 8 iunie 2021

Instituția solicitantă	12 mai – 25 mai	26 mai – 8 iunie	TOTAL la 8.06.2021
OBSERVATORI NAȚIONALI			696
Misiunea de observare Promo-LEX	68	612	680
Institutul Internațional de monitorizare a dezvoltării democrației, parlamentarismului și respectării drepturilor electorale ale cetățenilor statelor membre ale AI a CSI	-	3	3
Ambasada Japoniei în Republica Moldova	-	2	2
Ambasada Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în Republica Moldova	-	11	11
OBSERVATORI INTERNAȚIONALI			111
Ambasada Republicii Cehe în Republica Moldova	2	-	2
Ambasada Ungariei în Republica Moldova	3	-	3
Ambasada Republicii Turcia în Republica Moldova	-	9	9
Ambasada Japoniei în Republica Moldova	-	3	3
Ambasada Ucrainei în Republica Moldova	-	12	12
Ambasada Regatului Suediei în Republica Moldova	-	5	5
Ambasada Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în Republica Moldova	-	3	3
Ambasada Republicii Franceze în Republica Moldova	-	3	3
Biroul de Cooperare al Elveției/Reprezentanța Ambasadei Confederației Elvețiene în Republica Moldova	-	1	1
Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO)	-	6	6
Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	4	36	40
Misiunea de observare a Comunității Statelor Independente (CSI)	-	2	2
Consiliul Adunării Interparlamentare a Statelor Membre ale CSI	-	22	22
EXPERȚI ELECTORALI INTERNAȚIONALI			4
Comisia Electorală Centrală a Federației Ruse	-	2	2
Comisia Electorală Centrală a Ucrainei	-	2	2

Anexa 2. Estimări Promo-LEX privind repartizarea numărului de secții de votare per state

Nr.	Stat	Criterii stabilite de Codul electoral			Estimări Promo-LEX ¹¹⁹ în baza a 150 SV	Nr. SV în 2020, alegeri prezidențiale (139 SV)	Repartizare CEC a SV alegeri parlamentare, 2021 (146 SV)
		Prezența la vot 2020, turul al II-lea	Înregistrări prealabile (26.05.2021)	MAEIE, 2021 cifre maxime			
1	Austria	1,510	390	1,510	1	1	1
2	Azerbaidjan	53	11	200	1	1	1
3	Belarus	216	22	2,974	1	1	1
4	Belgia	6,506	1,684	20,000	3	2	2
5	Bulgaria	239	40	3,626	1	1	1
6	Canada	5,051	2,178	19,145	3	4	4
7	Cehia	3,108	749	25,000	2	1	1
8	China	19	18	300	1	1	1
9	Cipru	577	170	7,000	0	1	1
10	Danemarca	911	793	1,194	1	1	1
11	Elveția	1593	773	7,000	2	1	1
12	Emiratele Arabe Unite	176	140	1,574	1	1	1
13	Estonia	226	59	922	1	1	1
14	Federația Rusă	14068	7,308	354,200	15	17	17
15	Franța	26,939	8,922	160,000	12	8	10
16	Germania	24,080	14,140	100,000	15	6	9
17	Grecia	2,313	553	30,000	2	2	1
18	Irlanda	11,189	5,173	20,000	5	4	4
19	Israel	4,990	724	18,000	3	2	2
20	Italia	83,032	21,796	300,000	30	30	31
21	Japonia	30	15	300	1	1	1
22	Letonia	84	32	343	1	1	1
23	Lituania	77	18	729	1	1	1
24	Marea Britanie	26,408	16,176	42,000	12	7	10
25	Norvegia	598	330	1,836	0	1	1
26	Polonia	317	182	2,000	1	1	1
27	Portugalia	5,847	1,569	27,000	3	3	3
28	Qatar	66	19	192	1	1	1
29	România	19,530	6,676	19,000	9	13	12
30	Spania	8,272	3,047	35,000	4	5	5
31	SUA	9,838	3,718	60,000	6	12	12
32	Suedia	368	210	368	1	1	1
33	Țările de Jos	2779	1,061	2,779	2	1	1
34	Turcia	1,408	156	7,942	3	2	2
35	Ucraina	512	81	24,862	3	2	2
36	Ungaria	247	69	1,300	1	1	1

¹¹⁹ Drept bază de calcul pentru acest criteriu MO Promo-LEX a luat prezența la vot în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2021.

Numărul înregistrărilor prealabile ale cetățenilor aflați în străinătate este cel constatat la finalizarea procedurii respective. Pentru acest criteriu Promo-LEX a luat în calcul datele actualizate de către MAEIE pentru 2021, cu precizarea că instituția a prezentat atât cifre oficiale oferite de autoritățile statelor respective, cât și estimări efectuate de ambasadele Republicii Moldova privind numărul de cetățeni aflați peste hotare. În majoritatea cazurilor aceste două seturi de informații diferă semnificativ. Totuși, pornind de la interesul prioritar al cetățeanului cu drept de vot, MO Promo-LEX a decis ca pentru acest exercițiu de simulare să țină cont de numerele cu valori mai mari care au fost raportate de către statele-gazdă sau de ambasadele Republicii Moldova. Suplimentar, în unele cazuri, atunci când numărul de alegători care au participat la scrutinul prezidențial din 2020 a fost mai mare decât cifra raportată de ambasadele Republicii Moldova, dar și de statele-gazdă, MO Promo-LEX a reținut și a utilizat pentru calcule datele participării la ultimul scrutin național.